

AMPLIFYCHANGE

Tuum-teedo

Ned sēn get Raolema ne poglema la rogma tuum-gānegdg yelle

ZĀMSG BUK A 3 :

**TUUM NE TAABA NE TUUMD-N-TAARE SĒN MAANE
SĒN NA YILĒ N ZĒK KOεEG LA VIGL LAGM-N-TAAR SĒN
NA SŌNG
RAOLEMA NE POGLEMA LA ROGMA SĒGDENS**

*« M'nia namsda uŋ sgo pa n in-uŋ esa yŋ ng ye, yaa nin-
sōmyā ŋ ndma yŋ nga. » Napoléon Bonaparte*

Août 2019

Sebra bugs

GOM-DĒENEM.

TIUUSGO

- 0.1 sabaab ning sēn wa ne tuumdā ..... Erreur ! Signet non défini.
- 0.2 tuumda sēn tik būmb ninga ..... Erreur ! Signet non défini.
- 0.3 saagre..... Erreur ! Signet non défini.
- 0.4 ratem..... Erreur ! Signet non défini.
- 0.5 tuumda no-kēndre..... Erreur ! Signet non défini.
- 0.6 zāmsga noe ..... Erreur ! Signet non défini.

NENG A 1 : TUUMD-N-TAAR SĒN MAAND RAOLEMA NE POGLEMA LA ROGMA SĔGDENSE PUGA 9

- 1.1 saagr ne ratem..... Erreur ! Signet non défini.
- 1.2 gom-biis biligri : tuum ne taaba ne tumd-n-taare 9
- 1.3 Tuum ne taab bugs ..... Erreur ! Signet non défini.
- 1.4 Tuum ne taaba yōodo ..... Erreur ! Signet non défini.
- 1.5 Tuum ne taaba nafa ne a zu-loeese..... Erreur ! Signet non défini.
- 1.6 Būmb nins sēn kōt tuum ne taaba pānga .... Erreur ! Signet non défini.
- 1.7 Tumd-n-taar sēn tar pāng tuumtumdba..... Erreur ! Signet non défini.
- 1.8 tuum ne taaba ne tuumd-n-taara nao-yakma..... Erreur ! Signet non défini.
- 1.9 Tuum ne taaba ne tuumd-n-taara : makre **PINCER** Erreur ! Signet non défini.

NENG A 2 : GOM N SŌNG NE LAGM-N-TAAR SĒN MAAN RAOLEMA LE POGLEMA LA ROGMASĔGDENS WĔĔNGĒ ..... Erreur ! Signet non défini.

- 2.1 gom n sōng ne lagm-n-taar sēn yaa būmb ninga.. Erreur ! Signet non défini.
- 2.2 gom n sōnga sēn yaa būmb ninga ..... Erreur ! Signet non défini.
- 2.3 gom n sōng saagre..... Erreur ! Signet non défini.
- 2.4 gom n sōnga nems ..... Erreur ! Signet non défini.
- 2.5 gom n sōnga no-kēndr a tāabo ..... Erreur ! Signet non défini.

- 2.6 Loees sēn be gom n sōnga ne nin-buiidā sull la yidgrā soka**
Erreur ! Signet non défini.
- 2.7 gom n sōnga ne tēnga politik no-kēndre .....** Erreur ! Signet non défini.
- 2.8 sēgls sēn sōngd gom n sōnga .....** Erreur ! Signet non défini.
- 2.9 gom n sōnga no-kēndse.....** Erreur ! Signet non défini.
- 2.10 gom n sōnga so-tūuds ne a tūm-teedo .....** Erreur ! Signet non défini.
- 2.11 gom n sōnga nao-yakma ne no-kēnds tūm-teedo ....** Erreur ! Signet non défini.

KOEESA YIIB ZIIGA..... Erreur ! Signet non défini.

GOM-DĒENEM

Saglgs ne zāmsg sēn singd nin-buiidā yēgr n wā (CAEB) miime ti yaa sōama ti zēk koeeg la paas nin-buiidā lagm-n-taara sull pānga sēn na yilē ti b ges raolema ne poglema la rogma sēgdensā yelle.

Tēmsā viglga noe sēn na ges ninsaal sēgdensā yelle, sēn yūda raolema ne poglema la rogma sēgdensā yelle :

- Tēmsā yidgr ka ne yuum 2030 tuum-gānegdga ;
- Nations Unies sēn dtk sard ning San Francisco 1945 yuumde
- Dūni wā tēms no-gānegdgd sēn get kambā yelle (CIDE) sēn gāneg 1990 yuumdā
- Afrik tēmsā sēn dtk sard ning yuum 1981 sēn get ninsaal ne buud toay-toaya sēgdensā yelle
- no-rtkr ning sēn gomd pagba sēgdensā Afrik pugē wā boondame ti « Maputo sard » a rtkra yu 2005 pugā,

Tuum ne taaba ne tuumd-n-taarā, sullā ne taab sukā, tara yōod wusg gom n sōnga, ne lagm-n-taara pugā raolema ne poglema la rogma sēgdensā wēngē. A kitdame ti būmba fāa naag taaba, koesa ne bāngra pui ne taaba, ti namsga booge.

Zāmsg kānga sēglame, wa sēn zems Amplifchange tuum-saadema sēn be Afrik tēms a naas pugā (Burkina Faso, Gine, Mali et Nigēer). A bee zāmsga buks a naasā pugā «tuum teed sēn kō raolema ne poglema la rogma sēgdensā getbā» sēn kōt taor sobend dāmbā pānga, la sōngb t'b gom n sōng taorā ne rogma sēgdensā yell tēms a naas pugā la sēn yūda sahara nug rtg tēmsā fāa pugā. Sēn na yilē n vigl no-kēndr sēn na ges taora laafi ne rogma sēgdensā yelle, yaa tlae ti tuumd-n-taar zīndi nin-buiidā lagm-n-taar sull pugā, tēn-taasē ; zamsg kāesā bee tuuma teed suka.

Zāms kāesā bee tuuma teed pugā :

- Zāmsg buk a 1 soaba : Tēng-n-biilema tuumd no-kēndre, ne a sēn maand tuumd ninga raolema ne poglema la rogma sēgdens pugā
- Zāmsg buk a 2: Wume, la ning raolema ne poglema la rogma sēgdens tuum-gānedg pugā, wa sēn zems ne tōodā
- Zāmsg buk a 3: Tum ne taab la tumd-n-taar sēn maane sēn na yilē n zēk koεeg la vigl lagm-n-taar sēn na sōng raolema ne poglema la rogma sēgdense.
- Zāmsg buk a 4: Gāndaadā sēn tar tuum-teedo nins n sagendē la b wiligd raolema ne poglema la rogma sēgdensā karen-dotē wā ne karen-do bēda yūga.

Zāmsg fāa tika tēnga yalē, politik wēngē, vuma nen-gāag wēngē, tēnga pān-tōogo, ne zu-loees sēn be raolema ne poglema la rogma sēgdens pugā wa sēn zems ne tōnd vεεsgā¹ ne d tuumd-n-taasā sēn be soolma pugē wā me sēn tar bāngr ninga wā zugu.

---

¹ Ebenezer International sēn maan zāmsg 11 wā wa sēn zems sōngr ning b sēn paama yaa woto :

- Vεεsg a (6) sēn wiligd raolema ne poglema la rogma sēgdens Burkina Faso, Mali, Nigēer, Gine, Malawi, Zimbaboe, bee ne fārende. A bee āngilindu Malawi Zimbaboe yīnga ;
- Geelg sēn maand raolema ne poglema la rogma sēgdens sēb zug Afrik wīndg sēn Iutē (Burkina Faso, Mali, Niger, Gine), sēn gūs ne fārende ;
- Geelg sēn maand raolema ne poglema la rogma sēgdens sēb zug Afrik nug rtg sēnē (Malawi, Zimbaboe,

Zāmsg buk fāa sēn be tuuma teed pugē wā sēglame, sēn na yilē t'a rik n tuma yi naana ne neb nins sēn na kēes b toog tuum kānga pugē wā. Buk fāa yaa PDF ne Word ne PowerPoint sēn tōe n kit ti OSC rāmbā tōe n tall n tume, ne video rāmb sēn dīke ti zāmsdbā tōe n tall n zāms neb a taaba.

Tuuma teed gulsa ne fārende t'b lebg ne buud goam a naase sēn yaa (Bambara sēn yaa Mali goama, Maninka sēn yaa Gine goama, Haoussa sēn yaa Nigēer goama ne Moore sēn yaa Burkina Faso goama) ne braille sēn yaa zoensā yīnga.

Tōnd tagsdame ti zāmsg bugs kāese na sōnga neb nins sēn get raolema ne poglema la rogma sēgdensā tuum-gānegdsā yellā, t'b tōog n paam neb sēn na kēes ligd taorā ne rogma sēgdensā gesg yīnga, la b tōog ti neb nins sēn ka pānga me toog zīnd suka.

Ugānda, Afrik du Sud), sēn guls ne fārende la āgilimdu ;

- Veesg sēn maand nin-buiidā tagsg sēn yaa būmb ning ne raolema ne poglema la rogma sēgdens zugu ne karen-dotā ne karen-do-bāḍā puga ne neb 30 000 sēn yit tēns a yoob puja (Mali, Burkina, Nigēer Gine, Malawi, Zīmbaboe) sēn guls ne fārende ;
- Geelg sēn maand raolema ne poglema la rogma sēgdens seb zug tēms nins sēn sak bōn-kāng tēms a yoob puga (Mali, Burkina, Nigēer Gine, Malawi, Zīmbaboe), sēn guls ne fārende ;
- raolema ne poglema la rogma sēgdens no-kēndr Afrik tēnsa yoob puja, sēn guls ne fārende ;
- Raolema ne poglema la rogma sēgdens geelg sebre, sēn guls ne fārende.

ZĀMSGĀ TIUUSGO

0.1 Sabaab ning sēn wā ne tuumdā

1 Afrik wīndg sēn luitē wā tēms ne Afrik nug rtg sēnē tēmsa kēer tara zu-loees sēn dat manegre : Yaa zu-loees sēn kēed ne noyā pidsgu, zu-loees sēn kēed ne noyā wumbo, sēgdensā wēgbo, zu-loees sēn kēed ne logtor-yiia gesgo, sēgdensā komslem, ligd sēn kēed laafi wā pug pa waoog ye, zems-n-taar ka be raolema ne poglema ne rogma sēgdensā gesg puga wa sēn zems tēmsā sēn dik sard ninsā ye.

AmplifyChange tara sōngr t'a saagrā yaa :

- Gom n sōng raolema ne poglema ne rogma laafi sēgdense no-kēndrā, AmplifyChange saag bēdā Afrik tēms a naas puga (Mali, Gine, Nizēere, Burkina Faso) ;
- Paas neba bāngre, sōng ti nin-buiidā lagm-n-taar sullā, tuuma na yi neer yīnga sēn na yilē ti raolema ne poglema ne rogma laafi sēgdense vēesg ne a kēnda yi faag Afrik wīndg sēn luitē wā tēms puga (Mali, Gine, Nigēer la Burkina Faso).

Tuumda tumda ne tuum-noe a yiib sēn be Afrik wīndg sēn luitē ne Afrik nug rtg tēmsē sēn yaa :

- Afrik wīndg sēn luitē tuum-noor sēn get laafi wā yelle (OOAS) sēn yaa (CEDEAO) rēnda Bobo Dioulasso, Burkina Faso;
- Nasiō zini ligd-tumdg sēn get nin-buiidā yeele (UNFPA), a zīiga Afrik wīndg sēn luitē wā bee Dakar, Sēnégal tēngē wā.

AmplifyChange sōng kāng yita tuum noē sull a naase sēn yaa (Ebenenzer International, CAEB, Humanité & Inclusion ne nin-buidā lagm taar suul, sēn na yilē n ges rog-yaagrā yelle, Afrik wīndg sēn luitē wā tēms nins sēn gomd farēnda puse). Yaa yuum a yiibu, sēn sing ne 1er Novembre 2018 n ta 31 Octobre 2020, ti yaa **CAEB** n lui taoore. A kōta tuum-noyā sēn be tuumd-n-taara pugē wā ti b tōe n gom la sōng ti raolema ne poglema la rogma sēgdensā kēn wa sēn sēgd tēms a naasa puga sēn yaa (Mali, Nigēer, ne Gine la Burkina Faso), ti tōe kēng zīis a taaba n ges bāmb me nengē sēn yaa to-to. Yaa Afrik nug rtg tēms a tāabo (Malawi, Zīmbaboe ne Ugānda).

Tuumda maana Afrik soolem a yiib puga wa sēn wilg tēngrā :

- Afrik wīndg sēn luitē: Gine, Mali, Nigēer, Burkina Faso ;
- Afrik nug rtg tēmsē : Malawi, Zīmbaboe, Ugānda.

1.1 Tuumda sēn tik būmb ningā

Zāmsga buk a naasā sēglga puga « Raolema ne poglema la rogma sēgdensā getb sēn tar tuum-teed nins n tumdē wā » zoe n beeme. Zāmsga buk a 3 soabā, boondame ti «Tum ne taab la tumd-n-taar sēn maane sēn na yilē n zēk koēeg la vigl lagm-n-taar sēn na sōng raolema ne poglema la rogma sēgdensā», yaa koe-zug ning sēn yāke sēn na yilē n sōng nin-buiidā ti b kēes b toog raolema ne poglema ne rogma sēgdensā puga.

1.2 Saagre

Zāms kānga baodame ti tuum-gānegdga getb kēesb toog tum ne taabaa ne tumd-n-taarā puga sēn na yilē n gom n sōng raolema ne poglema la rogma sēgdens. A kōta tuum teed sēn yaa lagm-n-taara rēnda, gom n sōnga yīnga. Zāmsga ratem yaa ti gom ti raolema ne poglema la rogma sēgdens zīndi, sēn yaa tuumd-n-taara n maane sēn na yilē n wa ne tekre Mali, en Gine, ne Burkina Faso ne Nigēere.

1.3 Ratem

Zāms kānga kūtame ti raolema ne poglema la rogma tuum-gānegdsā getb tōe :

- Minim tum ne taaba, tumd-n-taara ne lagm-n-taa, ne gom-biis sēn kēed bōn-kāng puga ;
- Bao weelgr ning sēn be tum ne taaba bugsa toor-toora puga la wilg b a sēn tar yōod to-to ;
- Wilig tum ne taaba nafa, a zu-loeese ne a nemse ;
- Rik makr PINCER zugu sēn na yilē n gom n sōng raolema ne poglema la rogma sēgdensā ;
- Naan nin-buiidā lagm-n-taara sull tuumd gom n sōnga puga ;
- Vigl gom n sōng no-kēndr sēn na ges raolema ne poglema la rogma sēgdens yelle.

1.4 No-kēndre

Zāms kānga maaname wa sēn zems tuum lagm-n-taar no-kēndr sēn tar nao-yakma nu mamsgo :

- **Pipi nao-yakemde** : Bao ned sēn na ges zāmsga buk kānga yelle ;
- **Yiibē soab nao-yakemde** : Bao tuum sēb ne tuumd-n-taas sēn get raolema ne poglema la rogma sēgdens yelle ;
- **Nao-yakemd a tāab n soaba** : Tū sagls nins Ebenezer Internationa sēn kōt zāms kānga wēngē wā ;
- **Nao-yakemd a naas n soaba** : geelg tagsga taaba ne saglsa a taab tuumda baoosg sebr puga.

1.5 Zāmsga noe

Sēn paas ne tuusga, zāmsga noe yēbga sak a yiib zugu wa sēn wilig tēngrā :

- **Neng a 1 soaba** : **Tuum ne taaba ne tuumd-n-taara sēn maand raolema ne poglema la rogma sēgdens wēngē**

Neng a 1 wā wiligda tum ne taaba ne tumd-n-taara saagr ne ratema n yaool n kō tum ne taaba biligri, la wilig a buksā, ne a sēn tar yōodā ningā. A gomda tum ne taaba nafa ne a sēn tall zu-loees ninsa, ne neb la būmb nins sēn wat ne tum ne taab sēn tar pānga. Sēn na baase, a wiligda tum ne taaba nao-yakma, ne PINCER makre.

- **Neng a 2 soaba : gom n sōng ne lagm-n-taar sēn tar pāng raolema ne poglema la rogma sēgdens wεεngē**

Neng a 2 wiligda gom n sōnga ne legm-n-taara sēn yaa būmb ninga, ne saagra, ne gom n sōnga nems la no-kēndre. A wiligda loees sēn be gom n sōnga ne nin-buiidā lagm-n-taar sullā ne yidgra. A gomda gom n sōnga yelle, politika no-kēndra, a tuum-gānegdgsa wεεngē.

NENG A 1 SOABA : TUUMD-N-TAAR SĒN MAAND RAOLEMA NE POGLEMA LA ROGMA SĚGDENSE PUGA

1.1 Saagr ne ratem

Neng kānga sēn yaa pipi soaba saagr yaa ti wilig raolema ne poglema la rogma sēgdensā gēta, tum ne taaba sēn kōt būmb ninsā ne b sēn tōe n di a yōod to-to, b tēnga tuum-gānegd wēengē, bi soolema wala dūnia tuum-gānegd wēengē.

Ratem : neng kānga baasga wakate, raolema ne poglema la rogma sēgdensā gēta sēgd n tōog n :

- Biliga tuum ne taab sēn yaa, la sēn ka būmb ninga ;
- Wilig tum ne taaba nafa ;
- Wilig tum ne taaba bugsi ;
- Vigl tum ne taaba so-tūudsi ne tuum-noe a taab sēn get raolema ne poglema la rogma sēgdensā yelle ;
- Pui ne taaba n wilig būmb nins sēn wat ne tum ne taab sēn tar pāngā.

1.2 Gom-biis biligri : tum ne taab ne tumd-n-taare

ONG /OCB rāmbā, mikame ti tuum-gānegdgsā no-kēndra pids yaa toogo sā mik ti b tuumda b yembre. Rē n so ti b naagd taab sull pusē t'b boond ti tuum ne taaba.

Tum ne taab sull yaa neb sull sēn naag taab ne yamleogo, n put koes ne taab la b naagd taab n tumdē ti tōe n kō ned kam fāa lohorom t'a maan a sēn dat n maan būmb ninga.

Būmb sēn welg toor n kēed tum ne taabā biligr puga :

- Lagm-n-taara sēgd n yu ne yamleogo sulla neb ne taab suka, la sulla ne ned kam fāa me suka ;
- Tuumd sēn yaa neba fān rēnd sēgd n zīndame ("kō la reege") (makre koes puubo bi naag taab n maan būmbu) ;
- Tum ne taaba puga sulla ne so-m-toora sēgde n paama koglgo ;
- Ked kam fāa sēgd n kēesa a toog sulla vum ne a tuuma puga, ti naf neba fāa ne tuum-noe nins sēn naag a pugē wā.

Tuum ne taab bi tumd-n-taara yaa no-kēndr ning sēn tūud n vigend tum ne taaba. Yaa sēn na tōk neba ne taaba, n kit ti koes puub zīnd neba ne taab suka («kō la reege») la tum ne taab ne yamleogo. Tumd-n-taara kitdame sullisā tōe n pids b ratema ti tōe n wa ne tum ne taaba.

Taablo känga wiligda welgr nins sën be tum ne taabã la tumd-n-taara suka

tum ne taabã	tumd-n-taare
<ul style="list-style-type: none"> • Kolg sulla ne taaba sën na yilë pids ratema • Kit ti tum ne taaba tõe n tōog n gēeg tuum nins sën kēed tum ne taaba puga. • Tum ne taaba yaa būmb sën ka tar a toorë pāng ye	<ul style="list-style-type: none"> • Yaa tum ne taaba ratem pidsg so-tūudsi. • Tumd-n-taara tara yōod n yud tum ne taaba sullã, a sã kitd ti ratema pida yīnga. • Tum ne taabã tuum-gānegdg tõe n maaname ti tumd-n-taarã maane. • Tum ne taaba tõe n maana sulla ne taab suka, ti tuum-gānegdg ka be ye. • Tum ne taaba yaa būmb sën tumde.

1.3 Tum ne taaba bugs

Tum ne taaba bugs suka d tõe naaga :

1. Tum ne taab sën naagd sull yeng neba wala ka-koadb, zīm-yōgdba, pug-kōp sulli, ligd pengdm sulli, sull sën get raolema ne poglema la rogma segdens yelle, etc ;
2. Tum ne taab sën maand soolem puga, wala soolem si-læoodb sulli, ONG / OCB, ka-koadb sulli, etc ;
3. Tum ne taaba tara ratem sën wënd taaba ;
4. Tum ne taaba yēbga laog zāab sën welg toor zugu wala laog zāab sën ka yōgne, zāab känga buudã tõe n tūuda sor bi a ka tūud sor ye.

1.4 Tum ne taaba yōodo

Tum ne taaba yēbgra tara yōod woto yīnga :

- A kitdame ti ninsaalba ne tuum-noya tõe n loe ne taaba wala (ONG / OBC rāmbã sã tar yidgra yāab ne bāngr yenga) ne (makre, sã loe ONG / OC rāmbã ne taab t'b tar yidgra yāab ne bāngr yenga) ne tumd-n-taas sën be tumd sën wënd taab puga.
- A sōngda tuum-noya t'b tū vuma no-kēndra, toeeng nins sën kēed politika pugã, no-kēnd paalsã, etc.
- A kitdame ti tõe n put bāngrã ne saagrã sën kēed yidgra pugã.
- A kitdame ti tõe n bao sōngre, la tum ne sulla a taaba sën na yilë n maan būmb sën na naf neba fãa ne tuum-noyã fãa.

1.5 Tuum ne taaba nafa ne a zu-loeese

Tuum ne taaba kōta sull nins sën naaga tumda pugë wã nafa kãesã :

- A kitdame ti koeesa taasg lebg faaga, zāmsg ne bāngr paasdē, tuuma teedo paame, etc., sēn tūud ne tigings, tumd-n-taar tuum-gānegdgs. Bōn-kāes wata ne sulla pāng paasgo.
- A faagda ylenga
- A loeta sull sēn yaa toore bāngr la ligd wængē.
- A kitdame ti neba bāng wēneg la welgre sēn be yela wumb puga sēn kēed ne yidra ne tekr nins sēn be wā puga, la a kōt yel-tum sēn na wa ne zu-loeesa manegre.
- A wata ne naag taab n tume sēn na ylē ti ratema pidi (gom n sōnga ne tekr politika wængē).
- A kitdame ti tuum-noe sēn sōngd ligd wængē ne tuum-noe sēn sōngd bāngr wængē ne rāmb nins sēn baood sōngre tōe n naag taaba.
- A koata raood sēn yit tuum-noe nins sēn wēnd bāmba wā ne raodo, ne pān-paasg tuum yīnga ne tuum geelgo sēn zemse.

Zu-loeesā tōe n naaga :

- Wumb sēn ka zemse ne tumd-n-taasā, tagsga zugu, ne yam-yākra zug ;
- Pa nong naag neb tume ne pas nong puubo ;
- Ligd kaalem tum ne taaba wængē ;
- Tags wēnse neba suka ne neba taaba tuuma sēn yaa to-to wā ;
- Zārem (tum ne taaba ne zara ne taaba)
- Politik no-kēndr sēn ka sōngd ye;
- Zu-loees ne koeesa taasgo (telefon, fax, système postal, internet sēn ka tōe n paame bi sēn ka sōama) ;
- Gigr sēn be mining puga;
- Laog zāab ne taoor sobend zu-loeese.

1.6 Būmb nins sēn kōt tuum ne taaba pānga

Būmb nins sēn kōt tum ne taaba pānga naaga :

- Kō yāaba ne ratema biligri (sēn yaa masmasā ne sēn wat poorē denda) sēn yaa vēeneg ne tuum ne taabā ;
- Vigl tuum sēn welg toore la sēn kot sulla ramb yōodo ;
- Sull neb sēn kō b menga, n yāk yam n maan būmbu, la sēn na lu taoor tuuma yōgneg ne a teeda gesg puga ;
- Wum ned kam fāa tuum vōore ne sulla kēn sēn yaa to-to ;
- Naag neb n tume – ratem la sūnoog ti naag neb n tume

- Yel-mansem : neb-ned, pu-peelem, raood paasgo, pã-paasgo, nonglem – sũmare, sõmnem, sõngd nebã, luus sulla bõn-datem taoore, kis-sida, ne pas être facilement offensés, nimbãan-zoeere, sugri, reegda wiligi, sik-m-menga, tum-n-kõ m taaba, yõk-m-menga, sũ-bugsem, tõe n kis sida, , ninbugsgo;
- Bãng taoor-sobenda no-këndre ;
- Gũus ne tum-m-yembrã ne tuuma puub la tum ne taaba ;
- Kit ti tum ne taab nins sãn lebg sullã yõgn tẽms puga ;
- Puub, sak naagre (naage la kẽ tum ne taaba tuuma fãa puga) ;
- Zemsd ne tõogã – tum ne taab rata sullã neb teelg ne b kis sida ;
- Lek taaba, teeg taaba ne sõsg sãn yaa sõama;
- Yam-yãk sõngo, tum ne taaba tuuma gesg puga ;
- Gũusg la geelg sãn maand wakate, tum ne taaba tuuma puga ;
- Sulla neba naagda taab n sãn na ylẽ ti neba fãa kẽes b toog tum ne taaba puga la b kõ b meng zãng tuumda yĩnga ;
- Waoog taaba, la pẽg taab modgre ;
- feedback, mining sõng rikre tum ne taaba puga ;
- bas meng raabã n geelg neba fãa rẽndã ;
- neba fãa saka yela manes so-tũudga ;
- «zems-n-taar» sõngo- nedengo, tuum-minim, kũuni ne lek taab sõngr puga.

1.7 Tumd-n-taar sãn tar pãng tuumtumdba

1.7.1 Pãn-paasda

Pãn-paasda yaa ned sãn tUSD neb tuumd puga. A naagda neba yãaba yembr puga, yãaba sã lebg veenega, a tuum saa wakat kãnga t'a looge neba kẽngda taoor ne yãaba pidsgu.

Pãn-paasda rikda weer n sõsd ne neba. A kõta lohorom wusgo, n pa rikd weer ne yel-bõonsã ye. A pa gũud ye, a pa tar wakat sãn yãk n na maan tuumd ye, a pa tar tuugãnegdgs sãn yaa tilae ye.

Pãn-paasda paasda neba tuum-bãngr pãnga, la a kitb sid t'b tuuma kẽnd taoore. A kõta lohorom ti neba tõe n maan ti yug sãn loogã. A luita taoore n tat nebã la a maand sugr ne bũmb nins sãn ka zemsã. Bõn kãng kitdame ti yaam paals watẽ.

1.7.2 Tuum-sõngda

Tum-d-n-taasã fãa rata sõngd sãn pa yãk zĩiga, sãn na ylẽ ti tuumd-n-taasa tõe n tum ne taaba. Tum-d-n-taasã ne sullã bee yam-yuusg pug wakat fãa, yaa neba raabã ne

bāmb sēn dat n lagm taab n būmb ninga ne b sēn na maan to-to maan b raabā. Rēnd yaa tuum-sōngd sēn pa yāk zīg n kē la sēn tar yāab ti neba tōe n sōs en taaba zīndi, la b tōe naag taab n dik so-yēnga.

Tuum-sōngda sōngda neba t'b yā la b tags būmb ning sēn na wa wā zugu, la b ges b sēn na maaneg ti b ratema pidi. A tēegdba b sēn sēgd n maana, la wakat wakate, a tēegdb la yel-mansem ning b sēn sēgd n tallā, la a paasdb raod t'b pids b yāabā. Sēn na yilē ti būmb fāa kēn wa sēn sēgde, a sōngdb lame ti b paam lagm-n-taar sēn zems ne taaba, la b kō taab nusi, la a yi tumtumd sēn pugd n sōngdē, ti tumd-n-taarā kēng taoore. Bōn-kāng rata kelgr wusgo, la sōng sulla neb t'b kelgd taaba la b sōsd ne taaba wa sēn sēgde.

1.7.3 Tōogdbā

Tōogdba yaa kom-bus bi pagb lagm-n-taar sull taor dāmba etc. Tōogd yaa ned sūr sēn pid ne yāabo, la a maanda sēn tōe ti neba taaba naaga yāaba puga. Tōogd tōe n kitame ti būmb a sēn baod ti maan tōog n maane la a keng taoore ti bōe a tara kaset sōng ne no-yākkdba la a tara sull tumdga sōngre.

1.7.4 Nao-yākdba

Yaa neb sēn tar noor nin-buiida suka, sak pug, bi tēng sēn «kō sor» pugē ti b toog sā ka naage bi tuum-sagdema ka tōe maan ye.

1.7.5 Tuum-pidsdba

Yaa neb sēn modgd n tumdē ne tōogdba sēn na yilē n pids b tuum-saagdem.

1.8 Tuum ne taaba ne tuumd-n-taara nao-yakma

Tuum ne taaba ne tuumd-n-taara no-yakma tōe n gila woto :

Nao-yakemd a 1 soaba : gēesg bi pug rikre

No-yakemd kānga puga, b gēesda tumd-n-taas nins sēn sēgdā ti bōn-datema, b yāabā, ne b ratem ti tum ne neba taaba yaa vēnega.

Nao-yakmd a 2 soaba : Zāmsg bi rogm

Zāmsga no-yakemda tatame sā mik ti tumd-n taasā wiligame t'b saka naag taab n tuma. Wiligda ratema n wilig tuuma, gomda tuum-saagdema yelle. Yāabā, ne tuuma no-kēndre ne sull ning sēn na singa tuumda zīnigame.

Nao-yakemd a 3 soaba : pidisgu

Pidisga nao-yakemda vēnegda ne tuum sēn sēgd maane wa sēn zemsd ne tuum-gānegdga. Sull ning sēn na singa tuumda, singdame ti tū no-kēndrā, ti paang bey.

Nao-yakemd a 4 soaba : buungo

Nao-yakemd kãnga puga, tumd-n-taaga nee tuuma biis ti zoodã paamd pãnga. Taoor dãmbã paamda zãmsgo, n tõe zãms taoor dãmba taab me.

Nao-yakemd a 5 soaba : ylenga

Ylenga nao-yakemda maandame sã mik ti tum ne taaba maanda zĩs a taaba. Taoor dãmbã ne tumd-n-taare maanda b tuum wa sãn sɛgde. B tigemda neb nins sãn na yi taoor dãmbã tum ne taaba puga.

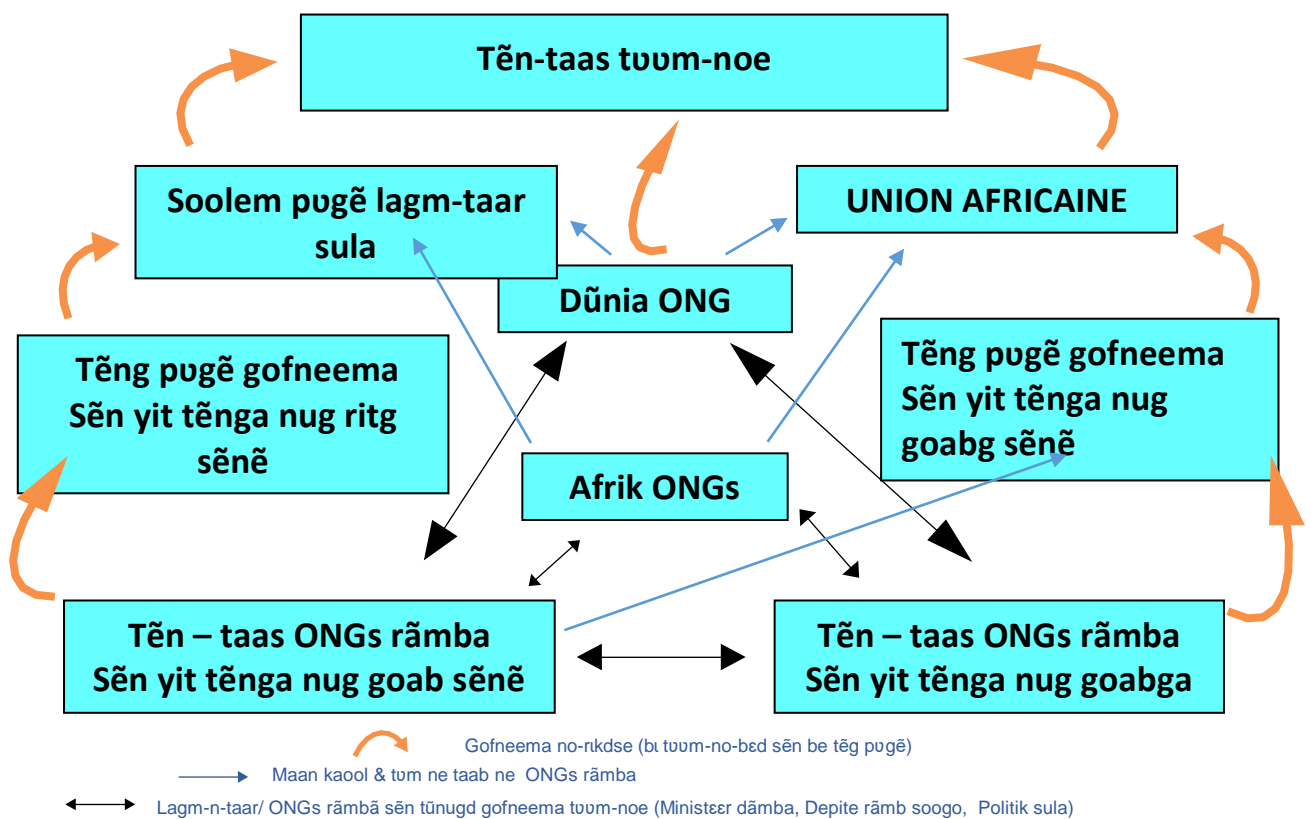
1.9 Tuum ne taaba ne tuumd-n-taara : makre PINCER

Makr ning sēn dik a Pincer zugā yaa soagdg naande sēn na ylē n sus neba taaba politik wængē, ne tēn-taas puga. A tōe n dik n tuma tēng bi sak pugē. Zooda yōgb, ne n bao tum ne taaba paasda gom n sōnga pānga, ti bōe a paasda neb nins sēn be tuum – kāng pugē wā pānga ti b tōe n sus neba taab wa rogma laafi wā wængē...

Nao-kēndra yiib n be a PINCER makra puga sēn yaa :

- ONG rāmbā naagr ne b toog kēesg, bi sull sēn paam gesgo,
- Tuum-noe lagm-n-taar sula sēn sisd politikā taor dāmbā ne sōsg sēn maand radiyo rāmbē, ne neb.

Naand sēn yaa PINCER mamsgo

PINCER : Nao-kēndr sēn na n tū n gom n sōng tēn-taasē, wa sēn sēgd

Pīma wiligda zīg ninga politika no-gānegdg sēn tumda, la a sēn tees b rāmba.

Kaoola maanda tēnga pug bi saka puga, ti bōe beene la b taar noor ti maane. Kaoola maanda ne taab tēnga pug, bi soolema puga, bi tēms a taab puga wala (CEDEAO), Union afrikene bi dūnia zīg fāa. Kaoola kēeda yel sēn welg toor puga.

Tuum-noe wa Amnesty International (sēn get ninsaal sēgdensā yellā), Greenpeace (sēn get wen-vuugā yellā) bi Fonds mondial pour la nature (sēn get weoogā yellā) yaa kaool sēn yaa mamsg nebā sēn mi. La a taab beeme sēn get būmb a taab yell wala. Leebga, koobā, kooma ne yilgemda yelle, laafi wā yellā, biig la pag sēgdensā.

Yaa vēeneg ti nin-buiidā bi tuum-noya ka tōe maan būmb b meng tēngē wā ti ta neba fāa yam ye. Sā yaa dūnia tēms a taab n wā, gofneema tumtumdb nins sēn gom n manegd yela n dikd noor ne polika yela.

Sā yaa Afrik tēng sēn yaa Union Africaine pug neba, b tōe n maana būmb sēn susd depite rāmba soogo, ne tumtumdb nins sēn be UA wā tuum-noyā taoorā. Woto, ONG fāa sēgd n maana būmb sēn na susd b meng teng gofneema.

ONG sēn yit Yerop bi nasaar-tēnga a to sēn kōt sōngr tōe n sōnga ONG taasā no-kēndr tēn-taas puga. Sēn paas sōngra, ONG tōe n wilga pāng sēn tōe n paas to-to zī kāese puga :

- bāngre, baoobo ne geelgo sēn kō tēn-taasā rēnda, Afrik neb nins sēn maand yēsgā nengē ;
- tuum-noya vilgu, ne a tumd-n-taase tēms nins sēn be yidgra sor zugā;
- paas neba pāng ti b tōog n yi yēs-mitba;
- kit ti sēg-taab zīnd ne Afrik nao-yākdbā;
- Kēes ligd tumd-n-taara kēna puga, sēn na yilē n paam tēn-taas nao-yākdb sēn sak ratema;
- Guls la geel neba tagsgo sēn yaa to-to yel sēn tar yōod kāsms zugu.

Sōsg ne kibaye taasg wēngē, nasaar tēng ONG rāmbā tōe n yēbga tuum woto puga :

- Taas koes site Web sēn yaa lagm-n-taara rēnda;
- Paam ti radiyo rāmb kēes b toog wakat ning sēn yaa tlaye, lagm-n-taara sōngr yīnga;
- Vigl tigings kasms tēmsa pug ne tēn-taase pusē ;
- Kēes ligd tēmsa pugē tiginsa sēn maand tēms nins sēn be yēgra sor zugā.

Nin-buiidā lagm-n-taar sulā sēn get rog-yaagra yelle Afrik wīndig sēn lutē wā tēms sēn gomd fārenda yaa tuum ne taab sull sēn get raolema ne poglema la rogma sēgdens yell tēms a wē nins sēn maan kaool waogdgā puga yaa-Mali, Gine- Mali, Burkina Faso, Nigēere, Senegal, Benē, Togo, Moritani, Côte d'Ivoire. lagm-n-taar sull kāng tumda ne sula a taaba sēn be dūniā puga wala Family Planning 2020 (FP 2020 www.familyplanning2020.org)

NENG A 2 : GOM N SÖNG NE LAGM-N-TAAR SËN MAAN RAOLEMA LE POGLEMA LA ROGMASËGDENS WËËNGË

Ede, Pays Bas – Mars 2010

2.1 Gom n sōng ne lagm-n-taar sēn yaa būmb ninga

2.1.1 Gom n sōnga sēn yaa būmb ninga

Gom n sōnga yaa no-kēndr tuum-noe sēn yaa gofneem dēnda, sēn tar n tumdē dūnia puga, ratem yeng rāmbā, kibay-ktba, sull sēn tar ratema ye, ne nao-yākdbā menga sēn na ylē wa ne tekre.

Gom n sōnga biligr ne a maaneg waoogame.

Gom n sōnga yaa no-kēndr nems toay-toaya sēn wat ne tekr sēn yaa sōama la sēn kaoosde t'a so-tūudsā yaa : laog wεengē, neb vum sēn yaa to-to wεengē, politik wεengē, mining wεengē, ne wen-vuuga wεengē, sēn maand zīnd n yēs ne nao-yākdb sull puga. " yi būmb sēn pa sōama pug n kē sēn yaa sōama pugē".

Gom n sōng, yaa zēk koεεga, kēes soolem neb tagsg būmb sēn tar yōod puga la kit ti nao-yākdba wa ne yella tum.

Sēn na n baase, gom n sōnga yaa no-kēndr sēn kit ti nao-yākdbā sā wa vigend noe bi sardo, bi b pui paoonga la rik noor songd neba vum.

Seb kānga puga, yaa OSC rāmbā sēn kō biligr ning gom n sōnga zugā la d tik yā b wiligdame ti gom n sōnga yaa « tuum toay-toay sēn maane sēn na ylē n sus pān-soalba ti tekr tōe n zīndi sēn zems la sēn kaoosd maane. A kitdam ti nao-yākdsā yu fāa bi neb wusg tumde ti tuum-gānegds nins sēn get naoong rāmba yellā rik sore». ¹⁰

Tags bēd sēn yit gom n sōnga pug yaa :

- Tek tuum-noya nao-kēndse, b yalē, la tuum-gānegdgs ;
- Gom n sōng bi kō tagsg sēn zems neb a taab taoore ;
- Zēk koεεga, wēnemd soolma neb yam būmb sēn tar yōod zugu n sōng nao-yākdba t'b paam yela tum;
- Tuum ne neb la sull a taab n wa ne tekre;
- Maan būmb sēn na sus neb nins sēn tar noorā yam-yākre ;
- Puk zu-loεεg ning sēn be la wa ne yel-tum toor-toore, la wa ne no-kēndr sēn na wa ne zu-loεεgā tum la wa ne sōngr sēn na ges zu-loεεga tum.

Gom n sōnga sēn ka būmb ninga :

- Sok nao-yākdga sokdse, tigingā puga ;
- Kos sōngr sēn yaa wakat bilf rēnd n kō naong soaba, bi ned sēn paam yelle ;
- Kit ti OSC rāmbā tuumd zāag zīiga ;
- Kīs koeese sōs ne taaba zāmsgo ;
- Wilig gofneema bi ligd kōtba OSC rāmbā yelle ;
- Wilig gofneema bi ligd kōtba OSC rāmbā tuum-gānegdga ;
- Sagle/kit ti neba yam kē tuum-gānegdsā sēn pugda zugu ;
- Ligd baoobo.

2.1.2 Lagm-n-taara sēn yaa būmb ninga

Yaa gom n sōng buudu, sēn tuumd ne neb a sēn sēge bi kibay a sēn wume (yembr-yembre) puga ne nin-kasmse, wala bu-kaoodba, sari buud taor dāmba, peremye minisr, tuum-no-bedr ne tēnga naaba menga etc.

B kolgdame n na mak ti wilig politik no-kēndre, tōogo, ne tekr nins sēn tar yōod ti maan.

Lagm-n-taara sēn ka būmb ninga

- Mi ned waoogre,
- Sāk zīig n kē yēla geelg puga,
- Bool n soke,
- Sosg sēn ka tik sīda,
- Zāmsg bi baoosgo,
- Sōsg ne vēsug sēn maand vuma zu-loees zugu,
- Sōsg sēn maand laogā zu-loees zugu,
- Sagls baoobo bi tuu-mitb sōngr baoobo,
- Sōsg sēn na kō meng buum.

---

¹⁰ Guide de plaidoyer pour la promotion d'un environnement propice pour la société civile dans des contextes spécifiques développé par le Forum sur l'efficacité du développement des OSC pp.22

Makr sēn maand gom n sōnga ne lagm-n-taara zug

Gom n sōnga ne lagm-n-taara tara wēnego la b yembr-yembr fāa tara būmb toore sēn be ne a.

Būmb nins sēn welg toor lagm-n-taara puga	Būmb nins sēn welg toor gom n sōnga puga
<ul style="list-style-type: none"> • Tuum sēn ka neba fāa nifē ; • Goam sēn wilidg ti sull fāa segd n teka būmbu, fāa sōngr yīnga ; • Bōosg sēn maand ne bugsem, sēn zemse, sēn tik būmbu ; • Tum ne taab sēn yēbg paam t'm paam zugu, yēsgo.	<ul style="list-style-type: none"> • Tuum sēn yaa neba fāa nifē ; • Goam ne kosg sēn sōngd nin-buiida sēn baood būmb ninga ; • Sōsg ne yāk zīg n kē, keglem; • Yas nao zutu/yāk zīg n kē ne weoogre.
Wēnga zīsi	
<ul style="list-style-type: none"> • Tuum sēn maand zīg pugē ; • Sull nins sēn teesā/sēn na sōs ne : nao-yākdbā, pān-soaalba ; • Neb nins sēn dat sōngrā : neb nins sēn be paoogr puga (ka pānga, la nedeng ne laog puga b ka tōe n gilb ye) ; • Yāk zīga, gom n vēneg.	

2.2 Gom n sōnga sēn yaa būmb ninga

Sēn naagb tuumda pugē wā ne OSC rāmbā naagda gom n sōnga ne būmb a taaba. Bōn kāng kitdam ti gom n sōnga tuum lebg sōsg bi sagls bi tuum puubo. Neb kēer rikda gom-bi kāesā wala yel-manegr nao-kēndre. Welgra be ne tumtumdba, neb nins sēn kelgdā, ratema ne nao-kēndrā la būmb nins sēn baoodā.

Tagsgo	Tuumtumdba/ Tuum-noor	tiginga	ratem	Nao-këndre	Geel paangã
Kis koeese, zãmsgo, sõs ne taaba (IEC) et Sõs ne taab sën na wa ne mansem tekre (CCC)	Tum-d-n-taase	•neba •Soolem ne sull (pagba, raopa, kom-biise)	Sagle ne mansem tekre	<ul style="list-style-type: none"> • Pak wa sën zems tigingã, • Tigsig bẽd sën na kis kibaya • Sõsg sën maand soolma neb yĩnga • Kiba-kitb sën sing n bee n wã 	<ul style="list-style-type: none"> • bãngre/ minem ne mansem tekre sën nao-këndra yel-vẽnegda, • Sõsg sull sën geeld tuuma nao-këndre
Sõs ne taag sull	Leebg tuum-noya	Raadba	Maneg tuum-noora neng sën na yllẽ n paam raag n paase	<ul style="list-style-type: none"> • Raag bolgr kãsenga (radiyo, TV, kibay sẽba) • Tigings kãsemse 	<ul style="list-style-type: none"> • Maneg kasetã nin-buiidã nifẽ • Koosma paasgo • Raaga paasgo
Nin-buiidã tigsgu	Nin-buiidã ne lagm-n-tara sullsi	Nin-buiidã ne lagm-n-tara sull taor dãba	Kõ soolma pãnga t' b tõog n luus tuum nins sën segd n lu taorã taore	<ul style="list-style-type: none"> • Kaagr sën maand zak-zaka • Tẽn-bil kãmb sull • Naag taab n bao ne tuum-gãnegrenao-këndre (MARPP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yel-vẽnegd sën wiligd tuum kẽnde wa sën zems koe-zugã • Neba kẽes-m-tooga sën yaa to-to
Gom n sõng	<ul style="list-style-type: none"> • Nin-buiidã ne lagm-n-tara sull • Baoosg karen-doto • Karen-do-bẽd 	Leta tuum-noe ne nao-yãkdba	Tek politik rãmb ne tuum-gãnegdse ne sõngra sën na tees to-to	<ul style="list-style-type: none"> • Ning pãng yel-vẽnegds nins sën tõe n wa ne tekrã zugu • Gom n sõnga ratem • Tall seg-taab ne nao-yãkdbã • tae tigings bẽd wala (sõsga, tiga) 	<ul style="list-style-type: none"> • tuum nao-kẽndr yel-vẽnegdse • kiba-kitba geelgo • sõsg ne kiba-kitba/ • sõsg sull • tagsga veesgo • tõodã ne nao-gãnegdsã koe-baasdga

Manegr sën tũ ne : gom n sõng/Lagm-n-taare. Nao-kẽndr sën na kit ti nao-yãkdbã maan bũmbu
Décembre, yaa SNV n segle, 2009 yuumde

2.3 Gom n sōnga saagre

Gom n sōnga yēbga politik zu-loεεg sēn tar saagr a tāabo :

Zu-loεεga	Gom n sōnga ratem
Tōod ne no-gānegds kaalem	1. vigl politik no-gānegdse, tōodo, ne nao-kēndse,
Kongr bɪ komsem sēn be tōod bɪ noe sēn vigl puga	2. maneg/lebg n maneg nao-kēnds nins sēn zoe n bee n wā
Tōoda ne so-tūudsā ka kēnd wa sēn sēgde, bɪ b ka be ye.	3. kit ti tōodā ne so-tūudsā rik sore wa sēn zemse

2.4 Gom n sōnga sēn ta zīig ninga

OSC rāmbā, ratem yeng rāmbā, sulā neb sēgd tēegame ti nao-yākr nins sēn maand zīig ninga, sɪsda neba taaba. Woto wā gom n sōnga sēn na yilē n yɪ sōama la a wa ne tekr ning sēn baoodā, b sēgd n wa ne tekr zīig fāa. Nemsa toay-toayā yaa sēn kēed ne neb nins b sēn baoodā, zu-loees nins sēn be wā, ne tinginga neb sēn yaa to-to, bɪ nao-yākd ning sēn sēgd n ges yellā manegrā.

Nenga		Tuum ning sēn saage	tiginga/ nao-yākdā
1. Zaka nenga		<ul style="list-style-type: none"> • Tek mansema, Raopa suka/ pagba suka, roadba suka 	Raopa, pagba,
2. zīg puga bi sull puga	Tēn-bila nenga	<ul style="list-style-type: none"> • Maan manesg rog-m-mika puga, so-tūudsi, nao-yākr ne mining kuda,... 	Tēn-bil naaba, Tēn-bila kāsme dāmb sulli
	Sul-bil nenga	<ul style="list-style-type: none"> • Kēes toogo, sēn sēgd n lvi taora puga • Kit ti no-rikdsā ne tōdā kēn sōama • Tek politikā nao-kēndre ne tōod la nao-gānegdgsā sēn ka kēnd sōma wā 	sull bil kāsēm dāmba, sull bila taor soaba
	Sak nenga	<ul style="list-style-type: none"> • Kēes toogo, sēn sēgd n lvi taora puga • Kēes toogo politika nao-kēndr, tōdā ne nao-yākr a taabā puga • Tek politikā nao-kēndre ne tōod la nao-gānegdgsā sēn ka kēnd sōma wā 	Saka kāsēm dāmba, Saka taor soaba
	Sak bedr puga	<ul style="list-style-type: none"> • Kēes toogo, sēn sēgd n lvi taora puga • Kēes toogo politika nao-kēndr, tōdā ne nao-yākr a taabā puga • Tek politikā nao-kēndre ne tōod la nao-gānegdgsā sēn ka kēnd sōma wā 	Sag bedra kāsēm dāmba, Sag bedra meere.
• Tēnga neng sēn ta zīg ninga		<ul style="list-style-type: none"> • Kēes toogo politikā nao-kēndre ne tōod la nao-gānegdgsā puga ; • Tek tōdā, nao-kēndsā, sak pugē sardo, nao-gānegdgsā, yidgra nao-kēndse, sardo, tuum-nao-kēndr sēba, tuum-teed so-tūudsi.. 	Depite rāmb soogo, Gofneema, Minisr rāmb soogo, leta tuum-noe bi tuum-noe sēn tuumd ne leta, Poliis, tēng-gāand bāan dāmba, sari buud rāmba.
• Soolma neng sēn yaa to-to		<ul style="list-style-type: none"> • Sak la/tek sardā, nao-rikdsā, kaoolā, tuum-gānegdgsā, tigs kāsēmse,.... 	Soolem pugē tuum-noe, (Union Africaine, ICCGL, TPIR, EALA, COMESA, EAC, CPGL,...)

Nenga	Tuum ning sēn saage	tiginga/ nao-yākdā
<ul style="list-style-type: none"> • Tēn-taasē sēn yaa to-to 	<ul style="list-style-type: none"> • Sak la/tek sardā, nao-rikdsā, kaoolā, tuum-gānegdsā, tigs kāsemse,.... 	Tēn-taas tuum-noe, Onu tuum-noe, Banque Mondiale, Fond Monétaire International,...

Taablo sēn tūud zems n taarā, gom n sōnga tuum-teedo Afrik ka-koadb yīnga, 2012 :27

2.5 Gom n sōnga nao-kēndr a tãabo

Gom n sōnga tara nao-kēndr a tãabo t'a maanega bee ne sabaab ning sēn be wakat kānga :

- **nao-kēndr sēn ka zemse**

Yaa sēn na tōdg tagsg sēn yit pān-soaalbā bɪ sull sēn naag tuumda puga n ka baood sor a to ye.

- **Maan būmb nao-kēndre**

A ka maand būmb ye a gūudame tɪ neba taab wa ne tagsgo wala (gofneema, politik sula, sul a taab sēn dɪkd noore) n yaool n maan būmbu.

- **Reng n bεoolg nao-kēndre**

A baooda yell ning sēn be saka puga tɪ OSC rāmba rat b sēn yaa tuumtumdb sēn naag lagm-n-taara pugē wā n maan būmb la b paam yella tum lab wilig tumd-n-taasā sēn yuda politika nao-yākdbā. Nao-kēnd baasdg kānga yaa nao-kēndr sēn wat ne gom n sōnge. Yē yaa sōama n yuda tɪ bōe a rik n tum yaa sōama la faaga gom n sōnga wεengē. Yaa yē wiligd OSC rāmbā t'b rik n ges raolema ne poglema la rogma segdens wεengē.

2.6 Loees sɛn be gom n sɔŋga ne nin-buiidã sull la yidgrã

- Gom n sɔŋga ne nin-buiidã sull

Naor wusgo, nin-buiidã lagm-n-taara sull naagda tumtumdb sɛn tar so-tũuds la b so-b-mense ne pãng sɛn toemde. Nin-buiidã lagm-n-taar sull mii naaga tum-noe sɛn get sɔngr yelle ONG rãmb sɛn get yidgra yelle, sak pugẽ sulla pagb sulla, wɛn-tũudb lagm-n-taar sulli, tumtumdb sulli sɛndika rãmba, sull sɛn tumd n get b meng yelle, lagm-n-taar sull sɛn baood ti tekr zĩnd, Sã yaa World Alliance for Citizen Participation CIVICUS, yetame ti nin-buiidã lagm-n-taara sull yaa zĩig sɛn pa zak pugẽ leta bi raaga neb sɛn vigli tumd-n-taase, tum-noyã, sɛn yilẽ n kɛng neb ratema taore ¹¹.

Zab n sɔng tɛnga, ka sɛn na tong neb nins sɛn datb n kogl b naama poorẽ ye. nin-buiidã lagm-n-taara sull tara bũmb sɛn tar yood ne tɛnga : Sɛgdens tɛnga, sari soolm puga, sɛgdensã waore, pu-peelem tɛnga laog zãab puga, laog ne ninsaalb ne taab vum sɛgdens paoongo. Bõn-kãng puga a yaa tɛng-n-biig menga.

Woto, d tõe n yeelame ti nin-buiidã lagm-n-taara sull tumma tɛnga pug tara nems a naase ¹² :

1. Avoaka tumd sɛn na yilẽ n ges saka yela.
2. Reeg ned tumd n tum tumde, kaoreng wɛngẽ, laafi wɛngẽ, yolgemd wɛngẽ, koobo, etc.
3. Gofneema tumd-n-taag tumde yidgrã tumgãnegra puga, sɔngra baobo ne tumma puubã wumb sɛn yaa sɔama.
4. Gũud tumde sɛn get Gofneema tumma.

---

¹¹ World Alliance for Civic Participation. Civil Society Index 2010, pp.17

¹² AfriMAP, ninbuiidã lagm-n-taar sull tum geelgre Mali tɛnga zãab puga 2007, pp1.

Nin-buiidã sën vigl naam ninga wã puga, nin-buiidã lagm-n-taara sull maanda avoaka tuumd ne gũud tuumde (tuumda 1 ne 4) sën wiligd gofneema ne neb nins votã sën yãka. Tuumda singda ne gofneema tuum gũusgu, vot rãmba yell gesgo la a zũugda bõn-kãng n get politika yel gesgo wakat fãa, tuum nins sën segd n lu taorã baobo zem-taare ligd tumdga seglgo, ne tuum nins sën deeg n tuma maan ti yi sõama...

Singra, tuuma puub ne nin-buiidã sën vigend naama kõta nin-buiidã pãng t'b maan geelg tuumde, b puge, b gom tuumda nao-kendr yelle, wa ne gofneema tuum-gãnegdg ning sën get nin-buiidã sull toay-toaya yellã. Gom n sõng tuum meng-menga. Yaa tuumd sën zems ne tõogã ti bõe nin-buiidã sull toay-toaya be lagm-n-taara sull puga. Baoosgo d sën zoe n yã wã wiligdame nin-buiidã sull ka mi ti yaa bãmb tuumde, la b ka baood n na mak ti maana ye. nin-buiidã lagm-n-taara sull neb ka maand b tuumd wa sën wakat fãa ye– la b tuumda leb ka vëeneg bi ka wëglgo ye. Baoosgo, sulla gom n sõnga tuumd yaa vëenega, a yaa sõama ti maane.

Bũmb nins sën segd n gãd nin-buudã lagm-n-taar sulla puga

Nin-buiidã lagm-n-taara sull :

- Maanda tigsg zĩigẽ sën be soolma puga ;
- A bee leta, ne raaga, la zak suka ;
- Ka sull sën yaa buuda ye dãmba, leb n ka neb yembr-yembr sën ka tar lagm-n-tar ne taab ye ;
- Yaa nin-buiid sull sën tar ratem yenga;
- B baooda yẽsg ne taaba, n tar ratem yenga.

Nin-buiidã lagm-n-taara sulla:

- Yaa neb sën tar tagsga ye sën naag taaba ;
- B ka loe ne leta bi tuum-noe sën kõt ligd ye ;
- Ka tumd n baood ligd ye ;
- B baoodame ti neba bãng b sën baooda ;
- B tuumda wa sën zems b ratema, nin-buiidã sõngr yĩnga
- B pa baood tuum leta nengẽ ye, bi naam baob ye la yaa sën na kães b toog politika yel puga, ne n bao nin-buiidã naam.

2.7 Gom n sōnga ne tēnga politik no-kēndre

- **Gom n sōng ne tēnga politik no-kēndre**

Gom n sōnga yaa nao-kēndr sēn na kit ti neb nins sēn tōe n maan būmb ti sus pān-soaalba.

Yaa nao-kēndr sēn susd neb sull sēn yāke sēn na ylē wa ne tekr gofnema politika no-kēndr puga. Yaa nin-buiidā neng a ye¹³. Yaa sor sēn baood tekr gofneema mansema, tōoga, lagm-n-taara ne tuum-noya a taab suka.

Yaa naag taaba pipi tuumd la woto n wiligdē ti politika taoor dāmb mii nin-buiidā tagsg sēn ya to-to sēn tū ne b sullā. A sēn tar yōod ninga yaa t'a ratame n bāng wēgb la welsgo sēn n be nin-buiidā suka, ninsaal sēgdensā waore, ninsaab sari, vum sēn saskd ne neba fāa, kitdam ti ned fāa tōe n paam a taab sēn paamde.

Sēn na ylē ti gom n sōnga paam pānga, sēgd ninga pāng būmb nins sēn sēgd teka zugu la bāng nao-kēndr ning sēn tōe wa ne tekrā.

- **Gom n sōng ne yidgri**

Tēnga yidgr laog la nin-buiida vum ratem wængē wā, gom n sōnga baooda nao-kēndr bi nao-kēndsā tekre, paoonga puubo, bi nao-yākr buud fāa sēn tōe n sus nin-buiidā vum ne nao-rikdsā pidsg wa sēn sēgde. Yaa būmb sēn tees nao-yākdbā, sēn dat n wilig ti politika rāmba, sari wā rāmba, gofneema tumtumdba, tum-bed ramba, sēn paasde, tum-m-meng taoor damba, ne tuum-noe sēn get yidgra yelle toe wa ne tekr sēn na sōng nin-buiidā vum. Gom n sōng ning sēn dat naonga saab nin-buiidā fāa suka tumda yidgra puga la wilidgdame ti yaa nao-yākdsā politikā rāmb sēn maanda la sēgd n teke t'b ges neb nins sēn vi naonga puga, ka pāng rāmbā, neb nins b sēn wēgb sēgdensā ne welsg buud fāa la neb sēn vi ne komslem puga. Yaa nao-kēndr sēn yaa politiki, la pānga yita so-tūudsā wumb puga ti tōe n geelg b yōodā nin-buiidā suka.

Loees nins sēn be gom n sōnga ne yidgra sukā wiligda gom n sōnga so-tūudsi sēn tar n tumdē sēn kēed ne zu-loeesa yīib zīig baooob n ti ta tuuma viglgu, sēg-taaba, tuum sēn na kit ti taoor dāmbā paam koeese sēn na ylē n tek tuum-gānegdema sēn maan naong rāmba yīnga.

---

¹³Water Integrity Network (2009). Guide de Plaidoyer. Boîte à outils pour des actions en faveur de l'Intégrité de l'Eau, p.8.

2.8 Sɛgls sɛn sɔngd gom n sɔnga

Gom n sɔng sɛn get nin-buiida vuma yell ka tar so-yɛng ye. A sɛgd n yɔgna sɔama, n gɛneg sɔama, n kɛn sɔama la zɛ neere. Rɛ n so ti sɛglsɛ sɔmb n geela neere, wala bumb nins sɛn wa ne tuumda bi yela, gom n sɔnga so-tuuds bɛng ne b tũub na tara yodo, ti OSC rɛmba fɛa sɛgd n tũ.

- **Geel bumb ning sɛn wa ne tuuma**¹⁴

Tara yood ti OSC rɛmba ne sullɛ sɛn dat n maan gom n sɔnga vɛɛsga nao-kɛndra zugɛ, maan geela sɛn na ylɛ bang bumb ning sɛn na naag tuumda puga n yaool n sing gom n sɔnga tuumde. Sɛ bɛng bumb nins sɛn kɛed tekra pugɛ wɛ na sɔngame ti rik nao-kɛndr sɛn na wa ne paanga. Bɔn kɛng gomda a nao-kɛndr ning sɛn boond ti SWOT sɛn be pipi buka pugɛ.

Wala d sɛn zoe n yɛ wɛ, tuum-te-kɛnga maanda baob ne vɛɛsg (pɛes) la (pɛn-komsen) nins sɛn be wɛ zugu, ne (zu-nood) la (yel) sɛn tɔe n zɛnd zugu.

A sɔgdame ti tɔe n tags sulla zugu newen-vuuga yelle, ti yaa nao-yakemd sɛn tũud n bɛng tɔnd pɛnga sɛn ta zɛng ninga n tɔog n gil yel sɛn be gom n sɔnga pugɛ. Vɛɛsg nao-kɛndr ning sɛn boond ti SWOT kɛdame ti tags n ges d sɛn tɔe n dik d sɛn tar bɛng ningɛ ne bumb a taab n tɔog n ges la zab ne zu-loees sɛn be tuuma zamaana pugɛ. Nao-kɛnda wɛ yɛkr sɛgd n loe ne vɛɛsga paang ning sɛn yɛtɛ sɛn na ylɛ ti gom n sɔnga wom bi-sɔmyɛ.

Tɔnd sullɛ bi d tuum-noorɛ pɛng ne a pɛn-komsem yaa bɔe? Yaa nao-kɛnd bog n sɔngd tɔnd ne gɛelɛ, yaa bɔe zu-loees n kɛed gom n sɔnga tuumd pugɛ sɛn kɛed ne yel bi politik nao-kɛndr ning sɛn yɛ wɛ pugɛ ?

---

¹⁴ Adapté de Conciliation Resources et SaferWorld. **Formation en matière de plaidoyer.** Une trousse à outils. Pp7-11

a) Yel sēn be pugē geelgo – pāng la pān-komsem zīiga

Zīis sēn ta a yopoe n dat geelgo sēn dat n yeel ti : **sēn zems ne tōodā, sēn tōe n kis sīda, sēn tar kaset sōngo, sēglgo, tum ne neba taaba, laogo, ligd-kēesdga.**

Tōnd na sōsa ne taab bōn –kāese kēer zugu sēn loe ne tōnd sullā bi d tuum-noorā :

zīigā	Sokds nins d sēn sēgd n sokd mense d sullā bi d tuum-noorā wεεngē
Sēn zems ne tōodā	<ul style="list-style-type: none"> • Tōnd sulla tumda ne ānda yuure? • Ānda soab n na sak ti d gom yel sēn kēed ne zu-loee-kāese? • Ānda soab n kUSD tōnd tuumdā noore? Bōe yīng t'b kUSDē? • Wān-wān la tōnd tōe n maneg tuumda noore?
Sēn tōe n kis sīda	<ul style="list-style-type: none"> • Yaa so-bog la d tūud n taasd koesā? • Koes nins tōnd sēn taasd neba yaa koe-sōmse ? • Tōnd sulla taor dāmba yaa neb sēn tōe teeg bu? yaa neb sēn tar bāngr n mii b tuumd bu ? • Wān-wān la tōnd tōe n maneg d?
Sēn tar kaset sōngo	<ul style="list-style-type: none"> • Ānda soab n dikd noor tōnd tuum-noora bi d lagm-n-taara sull pugā ? • Nao-yākra kōo neba fāa bu? • Yaa ānda rāmb la OSC rāmbā ne tōnd lagm-n-taara sull sēgd n wilig b tuumda naokēndre? • Wān-wān la b tōe n wilig b tuumda nao-kēndr wa sēn sēgde? • Wān-wān la tōnd sulla neb paamd koesā la wān-wān la b kēesd b toogo ? • Wān-wān la tōnd wiligd d paanga ne neba taab sēn ka be sulla bi lagm-n-taara pugā? • Wān-wān la tōnd tōe n maneg tuumda kēnde?
Sēglgo	<ul style="list-style-type: none"> • Yaa būmb bus la yāmb puug sēn loog pugē ti tar yōodo? • Rē yīnga yāmb tōe n yā wεεsga sēn wilig būmb nins yāmb sēn dat n tōog n wilg yāmb tagsgā? • Yāmb tagsgame, la y sēglame ti yāmb kēesme toogā yō-koglgā, ne zu-loeesa wεεngē sēn tōe n wa tuum-noora pugā ? • Yāmb tagsame n geelg raora ne pagra y tuumdā pug sīda? • Yāmb bao n bānga sull nins fāa sēn naag tuumda pugā la a sēn sōng tuumda to-to? • Wān-wān la yāmb sēgd n maaneg yāmb sēglgā?
Tum ne sulla ataaba	<ul style="list-style-type: none"> • Tōnd sull sēglame n tōe n tum na sulla taab sīda? • Yāmb sēn zoe n tum ne sulla a taaba yu wān-wāna ? • Yāmb sēn maan lagm-n-taar ninsā ti zemse la bōe yīng ti zemse? • Bōe yam la tōnd tōe n dik bōn-kāes pugā n tōog paam lagm-n-taar sēn yaa sōama nindaare ?
Tuuma teed beeme la sekdame	<ul style="list-style-type: none"> • Rē yīnga d tara tuum-teed nins tōnd sēn data bu? • Rē yīnga d tara tōnd tara neb nins sēn tar bāngr la b tōe n tum bu ? • Rē yīnga d tara tōnd sēn tar neb ninsā ne tuum-teed ninsā tumda wala sēn sēgd sīda ? • Wān-wāna la tōnd tōe n kit ti tuuma teed ne tuum-gānegdgsā sak taaba ?
Ligd tuumdga beeme	<ul style="list-style-type: none"> • Ligd gūusg so-tūudg bee yāmb tuum-noora pug bu ? • D saagda tekr tōnd ligd yitga pug yuuma 2 ne 3 ning sēn wata pug bu ? • Rē yīnga tōnd tōe n geela tuuma bōn-datēm sēn na yi to-to yuuma 2 ne 3 ning sēn wata pug bu ?

zīgā	Sokds nins d sēn sēgd n sokd mense d sullā bi d tuum-noorā wεεngē
	<ul style="list-style-type: none"> • Rē yīnga d paamda ligd sēn yit sōngdb toay-toay nengē bi ?

b) Yel sēn yit kēngē geelgo – sabaab sōngō ne yel-pakre

Zī-kānga, yaa yel sēn yit kēngē la d na geele: **politika yela, Tuum-noe sēn yaa tik-tik no-kēndre, tuuma kēnd kaseto, laoga kēna, nin-buiidā vum no-kēndse.**

Taablo ning sēn be tēngrā wiligda sokds nins sēn zemsd ne bōn-kāese.

Yel sēn yit kēngē	Sokds nins d sēn sēgd n sokd mense d sullā bi d tuum-noorā wēngē
Politik	<ul style="list-style-type: none"> • Nin bus n tōe wa ne tekr nins tōnd sēn baoodā, la ānda rāmb n ka naage? • Yaa bōe politik kaool n maane? Bōe lagm-n-taar n be sull nins sēn kusd taaba ne nao-yākdba, ne tōnd sulla suka? • Yaa bōe politik sabaab sōms n be ti d tōe n tū n pids d ratema – nao-kēndr sēn tōe n kit ti tōnd paam pānga ?
Tuum-noe sēn tiki	<ul style="list-style-type: none"> • Gofneema ne leta tuum-noyā tōe n taame sīda? • Gofneema ne leta tuum-noyā sēn be tēn-kiremsā sak n puya noor ning bāmb sēn tara sīda? • Tēng-gāand-bāan dāmbā ne poliis rāmbā tuumda wān-wāna? Buda tūuda sīd bi? • Tēn-taasa ligd kōtba tara bōe tōog gofneema poliyika? • Tuum-noe bus sēn be tēn-taase n tar noore? • Tuum-noe bus n tōe n wa ne sabaab sōmyā tōnd tuumda yīnga la bus n tōe namsa?
Tuumda kaset sēn ta zīg ninga	<ul style="list-style-type: none"> • Wān-wān la so-tūudsā tekr maanda ? • Zāmba maada tuum bug nao-yākdsa puga la yaa zī-bugo? • nao-yākdbā tara yel-mansēm sōng bi ? wān-wān la b taasdb yam-yākrā nin-buiidā sā mik t' b sēgd n goma ne ba? • Rē yīnga tōnd tara koes sēn wiligd nao-rīkdsā sēn yi to-to wā bi? • Wān-wān la nao-yākdbā sēgd n wilig b tuumda nao-kēndre? • Yaa ne so bug la tōnd tōe n kolg nao-yākdbā ?
Yel sēn kēed nin-buiida vum puga	<ul style="list-style-type: none"> • Leta tara noor kiba-kiṭba zug bi ? rē yīnga ned tōe n widb lame? Wān-wān la b na tum tōnd yuur yīnga? • Nin-buiidā lagm-n-taara sull tara pāng sīda ? A so a meng bi? • Nin-buiidā lagm-n-taara sull sēn tumd to-to politika yīnga sakdame bi ? • Wān-wān la tōnd sēn nin-buiidā lagm-n-taara sulla nenga tōe n paam ti nao-yākdbā nins tōnd sēn dat n susā tōe n geelge? • Ānda soab n wēnda la tōe n teel tōnd ti ānda soab wēnd la tōe gidg tōndo ? • Rūnda sōsga so-paalsa tōe dik n tuma wān wān zamaana puga ?
Yel sēn kēed laoga puga	<ul style="list-style-type: none"> • Zu-loees nins tōnd sēn geta sēn wat ne yel tēnga laog puga yaa bōe? Bōe yōod la kēesd laoga puga? la a ligd taa wana? • Yela sēn wat ne būmb nins laoga paoong puga, zī-koodsā paoongo ? • Wān-wān la loagā sēn yaa to-to wā susd tōnd tuuma ? naonga rāmb sēn maood n dat n vumda puga ? • Lagm-n-taar bug la tōnd gofneema tar ne ligd kōtba sā mik ti lagm-n-taar sīd beeme? • Ligd yel-tum bug a to n be?

c) Paang so-tüudga sēn kō SWOT geelga nao-kēndrā

Yāmb sã wa tōog n yã yel sēn yit kēng ne yel sēn yit pugē wã n sē wiligi nao-kēndr ning sēn boond ti SWOT la y kos ti neb nins sēn naaga wilig tuumda pāng ne a pān-komsen, sabaab sōms ne yel sēn be sēn tūud ne sokds nins sēn be taablo wa sēn be tēngrā pugē wã.

Pāng zīiga	Pān-komsem
Yel-sōmyã sēn be yāmb tuum-noora pug sēn tōe n sōng yāmb tuuma yaa boe?	Yel sēn be yāmb tuum-noora pug sēn tōe n sām yāmb tuuma yaa boe?
Sabaab sōmse	Yel-pakre
Yel sēn be yāmb soolma pug (sēn be yāmb sulla yunga) sēn tōe n sōng yāmb tuuma yaa boe?	Yel sēn be yāmb soolma pug (sēn be yāmb sulla yunga) sēn tōe n sām yāmb tuuma yaa boe?

2.9 Gom n sōnga no-kēndse

Sēn na yilē ti gom n sōnga tōoge, mansem la d sēgd n talle. Nao-kēndr n be d sēn sēgd n bānge, OSC rāmbā sēgd n puume la tū a bi lagm-n-taara neba. Nao-kēnds kāes gila tēngrā² :

- **Maan sid ne tēnga pān-soaalba**

Yaa neb kēere, sã pa rē, b yaa sid rāmba, neb sēn tar yam, ne neb sēn dat n maan bōn sōmse. OSC rāmba sēgd n kō b la kibay sēn sēgde.

- **Gūus ne wēnem**

Gofneema ne politika tōeeme n tar zamse, yaa būmb sēn tōe n paam tuum buud fāa. Nao-kēndr ning OSC rāmba sēn witā yaa bāmb sēn tar sor n tēed t'b tōe wa ne tekr tēnga puga.

- **Yi womda**

Vigl noor sēn tumd tēnga puga. Bao ti bāng yelā, zu-loeesā, saagre.

- **Yi neba zoa**

OSC rāmbā ka sēgd n kolg pān-soaalbā b sã wa tar b raab bal ye. B sēgd n tara tōkr ne bāmb yuumda tek fāa, yuum fāa.

- **Yi tagsda**

Sak ti tagsga yaa toor-toore. OSC sēgd n gūusa ne gom-kegms nins a sēn da tōe n gilā.

- **Nong neb**

Pān-soaalba sēn kong ti maan OSC rāmbā raabā tōe yi b zugē yelle sã mik ta ka maan tuum-sōng a meng sēglga ne a yela wiligr puga. Pān-soaalba fāa miime ti nin-buidā tōe n wiliga b tagsg ne vot rāmba sor.

- **Soab ning sēn wat ne yela tum**

Ned ka be n nong tāsng, bi pēdgr, bi keoogr ye. Yaa woto me ne tēnga pān-soaalba. Pa būmb sēn tōe n wa ne tekr ye. Sēgdame ti d tall nao-kēndr a to yela geelg puga, n da wit nao-yākdbā ne gom-yood ye.

---

² Traduit et adapté de : *A Guide for the Powerless — and Those Who Don't Know Their Own Power*; Samuel Halperin, Institute for Educational Leadership, Washington, D.C., 1981

- **Yı wumda, la yı ne sēn kēngd taoore**

OSC sēgd n tēegame ti kɪs taab sã wa be nao-rɪkdsã puga yaa zems taab n manegd bõn-kānga, pa ned kam fãa raab sã pid ye. Wakat kēere, yaa wa OSC kēnd maasg-maasga, la a kēngda taoor n mi a sēn baooode.

- **Zabd-n-ta-sōngo**

OSC sēgd n zaba ne yelã, ne tuum-gānegds nins sēn ka sōama wã, la ka ne ninsaalb ye.

- **Yı soab ning sēn tar kibaya**

OSC sēgd n maana a tuumde la a tar kibaya me wakat fãa. OSC sēn baood bal ti pãn-soaalba tũ a noorã ka sek ye.

- **Yı soab ning sēn tõe n teege**

Y sã pulm bũmb bu y pidsi. OSC sã yeel pãn-soaalba t'b na maana bũmbu, a sēgd n pidsa a pulenga.

- **Geele la mag zu-loeesa sēn ta zīig ninga**

Tuum-gānegdm wusg paada kēnga n ka na lebg tōod ye. OSC ka sēgd n wid tōodã gānegdba b sēn dɪk noor buud fãa yīng ye, la a ka wat ne yēesgo hal ti ta wakat ning tōodã sēn lebg "vēenega".

- **Soab ning sēn kōte**

OSC sēgd n tēegame ti tōogr sã paame neba fãa rat n yeelam ti yita a nengē. "tōogra tara ba rãmb tusri ti kongra yaa kɪba." Puusy pãn-soaalba b tuum-sōnga yīnga. OSC sēgd n kosa bãmba bõe yīng t'b tudg ka bi ka. Wiligi bãmb ti OSC gūusda b tuumdã. Yaa soama bi tilay ti pēg tuum ning sēn kēnd sōama wã.

- **Sēn tar yōodo**

OSC sēn tõe n maan fãa sēn na yilē n faag pãn-soaalba tuumd yaa so-woko.

- **Tume la kēngd taoore**

OSC bi lagm-n-taara sull sēgd n tēegame ti gom n sōnga rɪkda weer wusgo, la a baooda modgr wusg me.

2.10 Gom n sōng so-tūuds ne a tuum-teedo

Gom n sōng so-tūudg sēn zems yaa soama gom n sōng tiging na yī neer yīnga. So-tūudg kāng sēgd n maana ne fāa lagm-n-taare, sēn paas ne geelga nao-kēndr ning sēn boond ti SWOT.

Væsg sā maan yel nins sēn yit kængā ne sēn be pugē wā wiligda nao-kēndr ning sēn sēgd n dik gom n sōnga wængē. Sēn deng b sēn na sing tuumdā, OSC wā ne tum ne taaba sull ne sulla taabā sēgd n soka b mens sokds toay-toaya. Zīig fāa ratame ti OSC bi tum ne taaba sull paam leokds sēn kolgd sidā.

Sokds nins sēn be tēngrā kōta sore sēn sōngd tuum-noorā bi sullā t'b paam kibay nins sēn tōe n sōngb t'b gāneg nao-kēndr ning sēn na sōng.

Kibay nins sēn sēgd n bao	Sokds nins sullā bi tuum-noorā sēn sēgd n sokb menga
Zu-loεεga	<ul style="list-style-type: none"> Yaa yel-pakr bu ? Yaa yel-yāgdem bu ? Gom n sōng yaa tlay bu ?
Zu-loεεga sēn wat ne būmb ninga	<ul style="list-style-type: none"> Wān-wān la yel-kānga susd naong rāmb nins OSC sēn getā? A susda sull kēer sīda ? Sā yaa n'ye yaa ānda soaba la yaa wān-wāna ? Yāmb tara kibay ti sek sīda ?
Zu-loεεga yēgre	<ul style="list-style-type: none"> Yaa bōe tuumd la tēnga gofneema politikā ne a yel-maandi wā tara? Yaa bōe tuumd la wēn-dotā ne sulla taabā maanda ? Yaa bōe tuumd la rog-m-mikā ne wen-vuuga maanda? Rē yīnga naong rāmba tōe n naaga nao-yākdsa pug bu?
Yel-tum sēn saagde	<ul style="list-style-type: none"> Yaa bōe tagsg la OSC wa ne ? Yaa bōe yōod ne zu-loees n be a pugē ? OSC tōe n gom n yiisa a meng bu ? A tagsgā zemsame bu ? Wān-wān la a na geela a paangā ? Yāmb tagsg ne tekrā sēn na wa to-to ?
Tumtumdb sēn tar pānga	<ul style="list-style-type: none"> Ānda soab n tar noor ti wa ne tekrā ? Yaa gofneema, wēn-dotā, nin-buiidā lagm-n-taar sulla, tēnga taor dāmb bu ? Rē yīnga OSC tōe n ta b lame bu ? B sakda yēsg bu? B sakame t'b sēgd n wa ne tekr sīda ? Rē yīnga b tōe maana būmb sēn sōngd OSC bu ?
Tumnd-n-taas sēn kēes b toog yel nins sēn vēnega puga	<ul style="list-style-type: none"> OSC tōe n naagb lame n tum bu? B tuuma tara pāng bu ? Bōe la sēgd n demse ? Rē yīnga neb bee sēn pa kēes b toog zu-loeesa puga, n ti OSC tōe n kos t'b sōngb bu?
Risques liés au plaidoyer	<ul style="list-style-type: none"> Yaa zu-loee bus n tōe n kē gom n sōnga puga ? Bōe la y maanyā sēn na ylē n boog yel nins sēn tōe

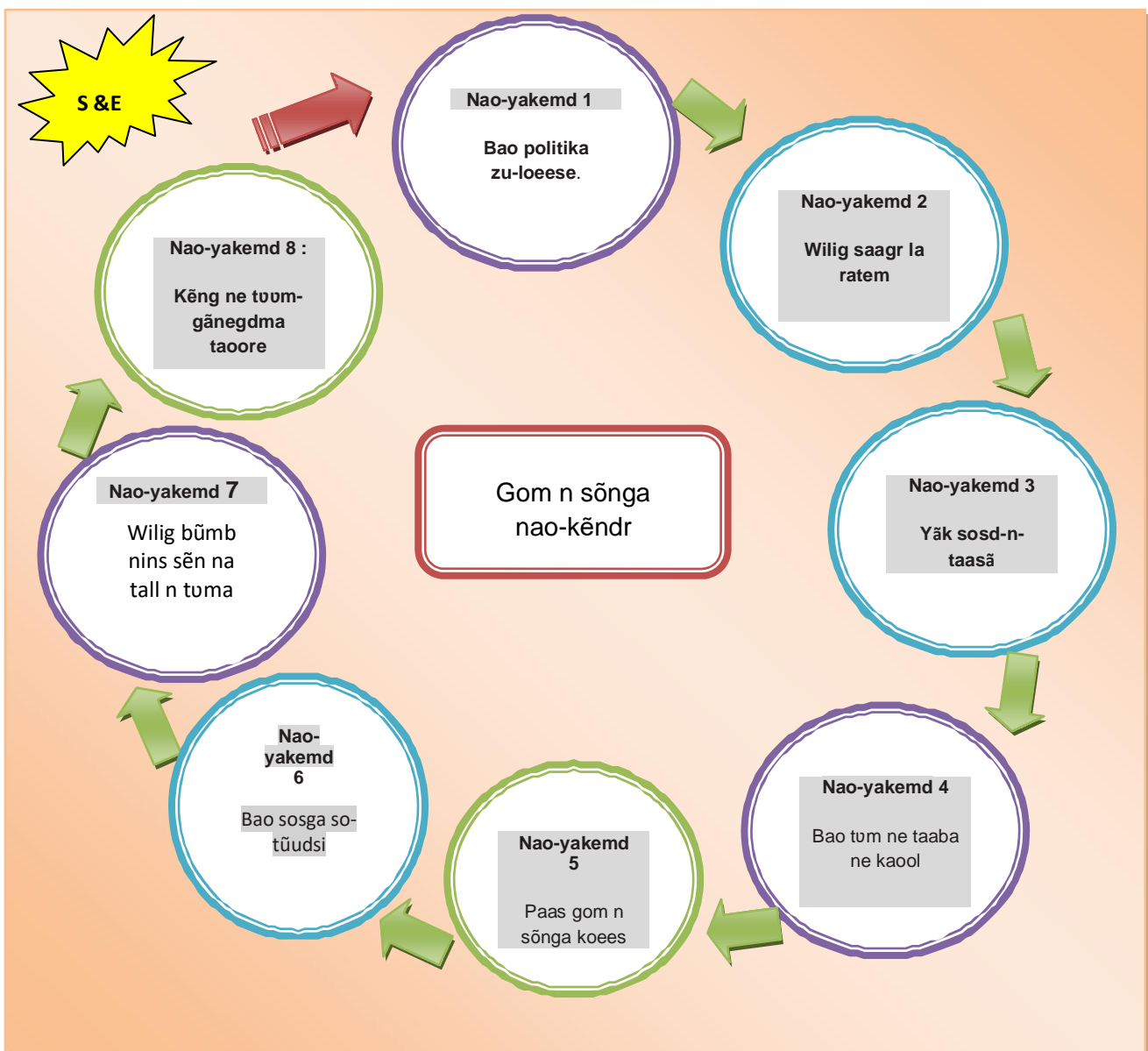
Kibay nins sēn sɛgd n bao	Sokds nins sullā bi tuum-noorā sēn sɛgd n sokb menga
	<p>naagā ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yaa bōe zu-loees la yāmb na sɛge sã mik ti yāmb ka zab ne yelā ne gom n sōnga nao-kēndre ? • Bōe tagsg la yamb tar ne yela yiib zīga ne neb nins sēn be naame wā la ne yāmb meng pān-tōogā ?
Nao-kēndr sēn na tū	<ul style="list-style-type: none"> • Yaa nao-kēndr bog n zemse ? • Rē yīnga OSC sūur nooma ne nao-kēndsā bu ? • Yaa nao-kēnds sēn sōng pīnd bu ? • Rē yīnga soy a taab bee OSC sēn tōe tū bu? • Rē yīnga OSC tara tōog la bāngr a sēn tōe n tall n tum bu?

2.11 Gom n sōnga nao-yakma ne nao-kēnds tuum-teedo

Gom n sōnga sēn yaa nao-kēndra, n pa tiging zaalgā, a tuum-sōnga yita «gom n sōnga nao-kēndra pugā» sēn maand wakat fāa wā ti naaneg la kēng taor tuumd be. Gom n sōng nao-kēndr viglg nao-yakm be ne soab ning sēn lui taorā la a yalē wā yaa yembr zīig fāa.

Nao-kēndr sēn tar nao-yakma a wē sēn be tēngrā, maaname sēn na yilē ti būmb nins fāa sēn kēed gom n sōnga pug naag d noa-kēndra pugā. Yaa noa-kēndr b sēn maane, sēn na yilē ges būmb nins sēn susd OSC tuuma paam gesgo ti ratema ne būmb nins sēn sēgd n lui taor gom n sōnga pug yī vēnega, woto, OSC tuuma nafa ne tōoga sēn paoodā tōe geelame.

Naand sēn wiligd gom n sōnga nao-kēndr sēn tar nao-yakema 8

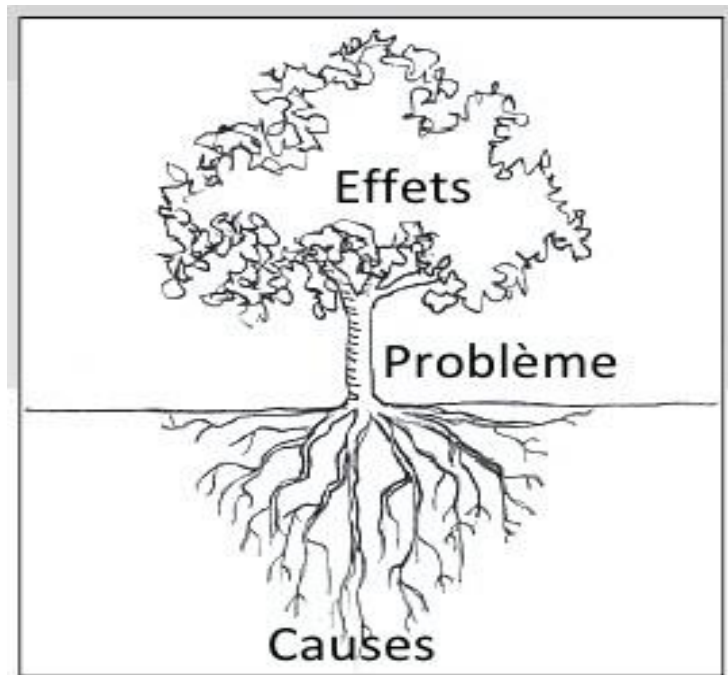
- **Nao-yakemd 1 : bao zu-loεεg bi gom n sōnga politik yεla**

Yaa sōama ti sēn deng būmb fāa singr bi wumb sēn zems zīnd zu-loεεga bi politika yεl zugu, bi soolem, OSC, bi lagm-taar sull sēn baood būmb ning ne a gom n sōngā. Geelg kāng tōe n maana ne tūm-teed a yiibu sēn yaa sōama.

➤ **Zu-loees tuga**

Zu-loees tuga gomda yela sēn yit zīg ninga, ne b sēn tumd to-to.

Tuga sēn pui to-to	Zu-loεεga	Biligri
Yēga	Būmb ning sēn wat ne zu-loeegā	Sēgd n baoa yella yēgre, n sung ti zab ne a. Tōe n yaa ninsaalba pug la yella yiyā, tōe yaa ligd yelle, tōe n yaa politik yelle. Yaa būmb sēn be tēeba puga, ne nao-kēnds nins sēn ka kēnd sōama puga.
Tuga sεεga	Zu-loεεga yēgre	Yaa zu-loeeg sēn be soka, ti tōe n yā.
Wilā	Zu-loeega sēn wat ne būmb ninga	Zu-loeesā sēn pukd to-to wā. Yaa yella yēgr la sēn pukdā yaool n mik ti yaa būmb n wat nea.

Naor wusgo, neb nins sēn get yidgra yellā wala OSC rāmbā manegda yela sēn wat ne būmb ninsā n ka ka zabd ne būmb ning sēn wa ne yella ye.

Sã ke tug-wila n pa ke a yēgā, yēga na ket n dligda tuga, t'a wila ket n tobdē.

➤ **Gom n sōnga zu-loeeg wiligri**

Gom n sōnga zu-loees biligra tara nems a 4 :

1. Zu-loe-yēgra ;
2. Būmb ning sēn wa ne yella ;
3. Yella sēn wat ne būmb ninsā (neb nins sēn konge bi neb nins sēn dti yella yōodo ;
4. Yel-tum sēn kō.

Zu-loeesā wiligr sēn yaa to-to

Zu-loe-yēgra

.....
.....

Būmb ning sēn wa ne yellā

.....
.....

Yellā sēn wat ne būmb ninga

.....
.....

Yel-tum ning sēn kō

.....
.....

- **Nao-yakemd 2 : Wilig gom n sōnga saagr ne ratem**

Vigl gom n sōnga nao-kēndr ne tuum ləbgda faaga OSC sã wilig b saagrã ne ratema.

 Gom n sōnga saagre yaa paang ning OSC sēn baoodã. A wiligda tekr ning OSC sēn dat nin-buiidã, bɪ neb kēer yīnga. Yaa paang sēn dikd weere, sēn yit a modgra ne a tekra raab puga.

« **Ratem yaa** » « bōn-datem » sēn sēgd n bao wakat bilf pugē n tōog n pids saagra wakat sēn wogem yīnga. OSC sēn baood tekr ninga n na wa ne a ratema pidsgu. Gom n sōnga nao-kēndsã nong n tara ratem sēn kitd tu yāaba saagr pidi.

 Ratem sōms sēn yaa to-to

D sēgd n bāngame tu baa gom n sōnga sã tōe n paam wusg me, a ka tōe n paam fãa ye woto wã ratem sōng sēgd n yu :

- **Vēenega** : sēgd n yu takɪ, sēn wiligd tu mii būmb ning sēn baooda.
- **Sēn tōe n mage** : sēn na yɪlě n bāng gom n sōnga tuum panga.
- **Sēn tōe pidsi** : sēn dat n yeel tu sēgd n gūusame n da tuumd zīig faa, sã dat n tu paanga yɪ wusgo.
- **Sēn zemse** : ratema sēgd n zemsa ne pāes nins sēn be wakat kānga wã, tuumtumdb wumbã sēn ta zīig ninga ne bōn-sōms nins a sēn kUSDã.
- **Tara maaneg wakat**: naor wusgo gom n sōng ratem pidsg wakat zemsa yuum 1 ne a 3 suka.

Gom n sōng mamsg	
Mams yooko	Mams sōngo
☐ Ges ti rogma laafi tuum-gānegdgs la a tuumd kēn wa sēn sēgde	☐ kit ti gofneema rik noor sēn get rogma laafi yell ka ne yuuma a tāabo. ☐ kit ti depite rāmba soog lebg n ges tōoga articl a, b, c, sēn get rogma sēgdensā yeel.
☐ kit ti raolema ne poglema la rogma sēgdens kēn tēn-bōonesē wā	☐ paas ligd tumdg ning sēn segl yuumd yīngā n gomd rogma sēgdend yellā ti ta 15% Sagabari cominda puga 2020/2021
☐ kit ti koms rāmbā raolem la poglem ne rogsa sēgdens kēn	☐ kit gofneema vigl nao-kēndr sēn get koms rāmbā saglg yelle ka ne 2025.

- **Nao-yakemd a 3 : geel gom n sōnga sōsd-n-taare**

Sā wa bāng gom n sōnga zu-loεεgā, a saagrā ne a ratema n se, modgr sēgd n maaname sēn na ylē n paam sōsd-n-taasā sēn yaa yāmb gom n sōnga neb nins yāmb sēn baoodā.

Nao-yakemd kānga tara yōodo a sēn na wilig OSC gom n sōnga pāng sēn ta zīig ninga ; ti bōe sēn na ylē n paam būmb ning d sēn baoodā yaa tlay ti d sok pān-soaalbā ning sēn tar gomd ne būmb nins sēn maandā.

Woto wā rēnd d bao sōsd-n-taar a yiibu la sēn lekd taaba :

- **Sōsd-n-taar sēn tees turga** : yaa nao-yākdbā n tar noor ti teke n paas noor sēn dik pānga, bi miningu. B no-rikdsā susda gom n sōnga. Sōsd-n-taas n yaa neb nins sēn na wa ne tekr ning Osc wā sēn dat n maan ne gom n sōngā la yaa tuum-noe kāesā n tuumd b yīnga gofneema, depite rāmbā soogo, ne pān-soaalb toy-toya etc.
- **Sōsd-n-taar sēn ka tees turga** : ka bāmb n wat ne tekra ye la baasgo, b tōe n wane tagsg sēn tōe n sus no-rikdbā, nin-buiidā sēn kelgd bāmba yīnga. Nin-kāesā tōe wa ne tekr bi b kusa. Yaa neb sull sēn tōe n yi toor-toore wala : les sagendbā, seb-gundb taoor dāmba, pagti politik taoor dāmba, sodaas la poliis nanamseles, pān-soaalb sēn tar noore, kibay-kitba, sēndika la neb sēn tar kaset sōngo neba nifē.

Tōog sēn na maan gom n sōnga tuumd sēn paooda yīnga, yaa sōama ti ning pāng neba zugu, sull sēn tar noor n tōe wa ne tekrā zugu. Sosd-n-taasa bāngr na sōnga OSC t'b bāng so-tūudg ning sēn tōe n dike.

- **Nao-yakemd a 4 : bao tuum ne taaba, maan kaool gom n sōnga yīnga**

Gom n sōng tuumd sēn maand ne taab ka tlay ye, la neb sēn lagm-n-taab sēn dat n maan tuumd kānga tōe mii n talla yōodo n yud tumd-m-yembrā. Yaa neer ti OSC bāng ti yaa neere ti weer la pāng kēes tumda puga. Tuum sull pug tōe n yi sōama paonga puib puga (ligd wala neb).

Baoosgo d tōe n geelga neb bi sull keer wa « tuumd-n-taase » sēn tebend yāmba bi

« zabd-n-taas », sēn kɪsd OSC sēn baood būmb ninga wǎ. Bao tɪ bǎngb na sōnga tōnd t'd bǎng zu-loees nins OSC sēn sɛgda la d bǎng a sēn yit zīig ninga.

Bao ti bāng sen naagb tuumda pugā

Sul sēn naage	Yalē wā meng-menga	Yōod sēn loe ne zu-loeesā	Yāab sēn be zu-loeega zug (tōog sēn yaa kāsenga + tuum sēn yaa bilfu, tōog sēn yaa bilfu + tuumd sēn yaa kāsenga)	Tōogo ne sōngrā sēn yaa to-to la sēn tuumd to-to		
1.				kāse nga	zemse	bilf u
2.						
3.						
4.						
...						

Sēn na baase, OSC « **tuumd-n-taasā** » ne « **zabd-n-taasā** », neb wusg ka tar wumb sēn zems yella zug ye. B tōe n yaa neb sēn « **ka yāk zīiga** ». Kēerb tōe n yii **tuumd-n-taas bi zabd-n-taasā**. Bee ne yela sēn yaa to-to la neb tōe lebga tumd-n-taas bi zabd-n-taase OSC maasem yīnga.

OSC sēn sēgd n maane :

- Geel sēn naagb tuumda puga nao-gāaga ;
- Bao b rāmb nins sēn tar pāng/noor n yuda politik bi laog bi nedeng wængē ;
- Bao n bāng yel/nafa sēn na paam yāmb sōsd-n-taasā sā mik t'b tonga yāmb poore ;
- Bao ti bāng neb nins sēn ka yāk zīig n kē wā la bao ti bānge yaa bōe yīnga.

Sēn naagb tuumda pugē wā mamsg		
Yalē	yuya	sokdse
Tum-d-n-taase	Ānda rāmb la m tum-d-n-taase ?	Bōe la b baood gom n sōnga teelg puga ? Yaa neer ti d kologb n bao lagm-n-taar bu, bi ned kam fāa wata ne a men goama?
Kusdba (zabd-n-taase)	Ānda rāmb la m zabd-n-taase	Yaa gom bus n zabd ne ba ? Wān-wān la d tōe tigimb la bels ba?
Tum-d-n-taas ne zabd-n-taase	Ānda rāmb la m Tum-d-n-taas ne zabd-n-taase me?	Bōe yīng ti d rikd nao-kēnd kānga ? Wān-wān la d tōe tigimb la bels ba?
Neb sēn ka yāk zīiga	B yaa ānda rāmba ?	Bōe yīng ti d rikd nao-kēnd kānga ? Wān-wān la d tōe tigimb la bels ba la n paam t'b sōngdo?

Mamsg kãnga kitdame ti OSC tõe n geel sull bi neb nins sën naag tuumda pugẽ wã. Bõn-kãng ka sek ye, rënd OSC meng kẽ kaoolã sën tar yõoda maaneg ne a pãn-paasg puga. bõn-kãng tara nao-yakma.

Kaoola viglg nao-yakema	
Nao-yakema	Tuumma
Nao-yakemd a 1	Bao n bãng tumd-n-taag bi tumd-n-taasã - Ninsaalba: - Sulla : tuum-noyã...
Nao-yakemd a 2	Bao ti bãng tumd-n-taasã (yũure, tuum nao-këndre, Sën baood bũmb ninga, tuum zĩiga, tuum sën yaa bũmb ninga, minim, a tagsg ne koe-zugã, a yõod sën ta zĩig ninga, Tuumd pãng sën tõe n ta zĩig ninga etc.)
Nao-yakemd a 3	Këes tumd-n-taasa yam gom n sõnga ratem puga n tõog t'b sõnge
Nao-yakemd a 4	Wilig tumd-n-taag fãa tuumde ãnda n na maan bõe ? wãn-wãna ? rabure ? ne bõe ? b sagenda OSC rãmba t'b guls sebr sën na tik nug n wilig tuumd-n-taara.
Nao-yakemd a 5	Zã la ges kaoolsã : tik nao-gãnegdsã –tum ne taab kulenbila. Lebg n ges nao-gãnegdsã. maan meng geelg tigsg.
<i>Sën yit zĩig ninga : Atelier International - Oxfam ; Planification stratégique du plaidoyer</i>	

• Nao-yakemd a 5 : Paas gom n sõnga koeese pãnga

Koεga yaa gom bil sën wiligd gom n sõnga ratem, sën wiligd vëenega OSC sën dat n maan bũmb ninga, bõe yĩnga la wãn-wãna. Naoor wusgo, gom n sõnga koes yaa sën na : kõ kibaya, vëneg, ki ti neba kẽ tuumda puga.

Nao-yakemd kães puga sokds kãese zemsame :

- Sën zems ne gom n sõnga ratema, koe bug n n tõe n vëneg sõsd-n-taasã ?
- Rẽ yĩnga koεga a to yaa tilay ne sõsd-n-taasã a taaba yĩng bu ? yaa koe-bus sën kitd ti paam zĩig kibay kõtba suk bu, bi n lebg neb fãa neda, nin-buiidã meng sën wat ne paasga yĩnga, bu ?

Sën tũ ne goam sën yaa vëenese tõe kitame ti gom n sõnga tiging tõoge. Koes nins sën tar yõod wusg gom n sõga puga wata ne sok-bedã :

Ãnda? N maane/ n na maan...bõe? Rabure? Ye ? bõe yĩnga?, ne bõe? Bõe yĩnga?

Ka koεga sën yaa a soabã n tar yõod koεga taasg pug ye la yaa yel kër sën ka tũud ne goam wala:

- Sulla bi tuum-noora kasetã ;
- Soab ning sën kõta koesã yalẽ ;
- Wakat ning koεga sën kitã (ne zĩigã wakat kēere).

Koεεga sēn yaa to-to ne nao-yākdbā, sēgd n wiliga neb nins koεεga sēn tees b rāmb (ānda) ? Wān-wān la tuumda (wān-wān) ? Tōe n kō b pāng b tagsga puga bi b kasetā nin-buiidā nifē. Sēn leb n paase koesā sēgd n yu koes sēn tōe n kīs sīda, la wilig vēeneg bi bāanem-bāanem pāes nins sēn sōngd tuumdā.

Gom n sōnga koεεg tara nems a naas sēn yaa

Gom n sōng koeeg fāa sēgd n talla tuumd naasa.

Sagls a tāab sēn tōe n tū n maan gom n sōng tuumde¹

1. Kō neb nins yāmb sēn yāka koe-yēnga ne soy toay-toaya, wakat sēn wogol puga.

Neba ka na sak koεεga raar a ye pugē bal ye ; togs n ylenga yaa tūlaye. Kel n pas gomda zug me tara yōod wusgo, t, bōe koεεga yēgr ka sēgd n teke tū yamb kelgdbā ka « reega ye». Kō y koe-yēnga nems toay-toay puga, n tekd gom-biisā, sēn na yūlē tū neba yam da yi a ye.

2. Bao y tū bānge koεεga yiib zīg sā tara kaset sōng neb nins yāmb sēn dat n susā nifē.

Koe-taasdā me tara yōod wala, (bi yōod n yūd) koεεga a menga. Makre, OSC sā dat n sus nin-buiidā, a sēgd n tūu kibay sebr neba sēn nong n karemdē.

3. Wa ne koεεg nin-buiida sēn na wum a vōore. Koεεg-koεεga rik y neb nins yāmb sēn dat n susā goam n gom ne ba.

Gūus y ne gom-zisdā. Yāmb sā dat n tūnug maasem, bi naand n taas y koεεgā bi modg t'a yū vēenega la a wumbā yū faaga. Rik y gom-biis sēn biligd bōn-sōmyā, la susd nebā, la ra yū goam sēn ka biligd būmb sēn ka neer ye.

• **Nao-yakemd a 6 : bao sōsg so-tūudsi**

Seb-bi sēn maan koes togsg yīnga, koes sēn tūud kibay sēba, koes sēn taasd tigungs puse, sōsg radiyo rāmb puse, sōsg tele rāmb puse, kibaya

Koeeg taasg nao-kēndr wa sēn zems ne neb nins	
Koeega sēn sēgl neb nins yīngā	Koe-taasdga yalē
No-yākdbā ne neb sēn tar noore	<ul style="list-style-type: none"> Tigungs sēn maand neng ne nenga, leta, Seb-bi sēn maan koes togsg yīnga, naand bi maasem sēn biligd būmbu, tuum-geelg sēba, sōsg radiyo rāmb bi tele rāmb puse, kibaya, vidéo rāmba, ne ordinatēer dāmba, Diapo rāmba,
Tuum-noyā	<ul style="list-style-type: none"> Tiging sēn maand ne taor dāmb bi ne tumtumdba, tuum sēba, seb sēn tabendde, maasem sēn biligd būmbu, wiligr ne ordinatēer dāmba, Diapo rāmba, transparent, kibay kīsg tigungs.
Kiba-ktba	<ul style="list-style-type: none"> kibay kīsgo /taas koes kiba-ktb taore, tiging kaseng ne kiba-ktba, Letr sēn kō kibaya gulsg zīiga, naand bi maasem sēn biligd būmbu.
Nin-buiidā	<ul style="list-style-type: none"> koess sēn tabl n wilig, koes sēn guls n wiligi, wiligr sēn maand nin-buiidā tigungs puga, tabl n wiligi, tuum-sēba, sōsg radiyo rāmb bi tele rāmb puse, taas kibay / yiis koes kiba-ktb nengē.

Tara yōod ti yāmb tūnug tuum-teed sēn yaa sōama ne yāmb sullā, la ne yāmb gom n sōnga tuumde, ne goam sēn zemsd ne neb nins sēn dat n susā.

• **Nao-yakemd a 7 : bao sōngr ning sēn get gom n sōnga yelle**

Sōngr sā kae gom n sōnga na yi toogo. Sēn na yilē ti tuumdā kaoose, yaa tilay ti modgr maane, sēn na yilē n paam sōngre sēn na tebl tuumdā. Tuum-væesdema kō-n-mengā, OSC bi sulla nebā tekrā ratema n yaa yēbgrā. Wān-wāna la d tōe n paam sōngr sēn na maan gom n sōnga tuumde?

Sōngra tōe n yi zīis a yiibu :

- **soolema pug ne nin-buiidā nengē** yaa sulla lagm-n-taare, sōngr buud toay-toaya neba sēn kōte, tuum-minim, OSC taor dāmba tōogā, tuum-gānegdgs sēn kōt ligdi sēn yit gom n sōnga taor dāmba fāa nengē.
- **sōngr sēn yit kēnga** yaa kūuni, paoong sēn kō, ligd sēn kēes tuum puga, ligd lobre, sōngr tuum-noe sēn kōte, sulla, tuum-noyā OSC sēn kolg n kos sōngre.

Sōngra yaa : ligdi, neb sēn yāk yam n na maan būmbu, sōngr buud toay-toaya, tuum væesgo, sōngr seb bāgr væengē, rot tigsig yīnga, tuum-teedo.

Sēgdam ti OSC yiis sebr sēn wiligd ligd tuumda sēn na yi to-to la sēn wiligd gom n sōnga tuum-gānegdem sēn kēes la di ligd ninga. Yaa væesg tuum-teoogo, sōs ne taab tuum-teoogo, yēsg tuum-teoogo sulla puga, ne sulla la ying rāmba. A kītdame ti zems tōe n zīnd sōngra ne tuuma sēn maand gom n sōnga ratema yīnga.

- **Nao-yakemd a 8 : Guls gom n sōng tuum-gānegdga**

OSC tara būmb nins sēn sēgda, sēn na tōog n maan gom n sōng tuum-gānegdga n tuum nins sēn sēgde, n tōog n pids ratema la wa ne tekr nins sēn baoodā. tuum-gānegdg wiligda tuum fāa sore, la a wiligd ned ning sēn na lu taoor ti tuumda maana. Sēn na ylē bāng tuum nins sēn zems ne raaba, yaa tilaye ti d geelg nao-yakma 1 n ti ta 7.

Gom n sōng tuum-gānegdga mamsgo

Tuum-noor ning sēn na lu taoore :.....

Tuum-noe nins sēn be lagm-n-taara puga :.....
 .....

Saagre
 sōngre:..... Gom ..... Ratem : n

Ratem	Paang sēn gūudi	Sōsd-n-taase	Tuum ne nao-kēndre	sōngre	Ned ning sēn na lu taoore	Wakat/weer nin sēn sckde	Zu-loεεg sēn tōe kē soka
#1			1.1.				
			1.2.				
			1.3.				
#2			2.1.				
			2.2.				
			2.3.				
#3			3.1.				

- **Nao-yakemd a 9 : būmb ning sēn kēed soka: Geelg la gūusg sēn maand gom n sōnga puga**

Sēn deng gom n sōng tuumde, yaa sōama ti rik weer n ges OSC sēn na maane, n tōog n geel a tuuma pānga. Geel tuumd yōod ne a pānga yaa toog n yud sēn na dat n geel «tuumd tōogre ne sēn tuumd putem ».

Tuum gūusg ne a gæla yaa koes baob no-kēndr sēn sōngd no-rikra puga, tuuma maaneg ne sōngra sēn kēnd to-to wā wiligri puga. a maanda tuuma tāabo:

1. **Kō koeese:** wilig būmb ning sēn maande ;
2. **Wilig tagsgo:** yel-vēnegdsā zugu, wiligda yel-sōmyā ne yel-yoodā, tuuma pidsg wakat tēka ti, mansg me maandē tuuma maaneg puga ;
3. **welge:** maan væsg yel nins sēn dat menegra zugu sēn na yilē n weleg n ges ratema sēn da maan tuumdā singrā sēn be zīig ninga.

a) Gūusgu

Yaa gūusg sēn maand wakat fāa, gom n sōnga tuum-gānegdga zugu, sēn na yilē n gese tuuma ne tuuma teed sā kitdame ti paang paame, ti remsg ning sēn sēgde maane. B tōe n booda bōn-kāng me ti Monitoring.

b) Geelgo

Magb sā maan gom n sōnga sēn saagd būmb ninga zug ne tuumd ning sēn zoe maana zugā, yaa sēn na yilē n bao ti bānge tuum nins sēn maana sā tōog n wa ne ratem pidsgu. Yaa būmb sēn kitd ti bāng tuuma yōodo bi b nafa.

Gūusga yaa būmb sēn maand wakat fāa, ti geelga maand wakat-wakato. B yiiba maandame ne paang yel-vēnegds sēn zōe n be.

Geelga tōe n maana zīis wusgo : nao-yakma ne teedā, paangā ne tuumda pānga.

➤ Nao-yakma ne teeda geelgo

Yaa bōn kāng la gom n sōnga pu-tēer. A kitdam ti tōe n leok sokds kāese : wān-wān la bōn-kāng maanyā ? Tagsg nins sēn yit sok kāesā pugē wā na kitame ti gom n sōnga nao-kēndr sēn be moasā wā yi sōama bi nao-kēndr sēn wēnd woto buud nindaare. A tara nems kāese:

- Tuumda nao-kēndre : nao-kēndre sēn tuumd zīig fāa ne nao-kēndr sēn welg toore sēn na maneg yela ne gom n sōnga tuumd me. Rē yīnga b tara yōod bu ? zemsame bu ? wān-wān la sōngra so-tūuds kēnda ?
- Tuuma bōn-datem (sēn yit tēnga pug bi sēn yi kænga) tuuma neb nengē, ligd-kēesdga, kibaya (sōore, sōmnm, sabaab) teedo, bāngdb sōngre.
- Tuuma : tuum-gānegdgsā pa maan wa sēn da saaga ye (sēn zems ne yalē wā, au pidsga wakatā ne paang ning sēn da gūudā) ? yaa bāmb n yaa n wat ne yelā ? qu'a-t-on fait pour remédier aux difficultés identifiées ?
- Tuuma soogo : neb ne tuum-noe (sēn naage) rē yīnga b maana būmb ning b sēn da gūuda bu ? sā pa woto yaa bōe yīnga ? tuum-gānegdgma ne laoga zāab yu wān-wān ? bōe n maane n wiligd ti tuumda na kaoosame ?

Səgd n geelga tuuma biis ne tuuma meng sən yit tuum-gānegdgma puga n bāng a sōmnem ne a waooglem t'b yaa tlaye ne ratema pidsgu. D tōe n geelga yela wa : zāmsg tigings, neb sən paam zamsgo, koeesa yiisg ne b taasg ligd sən ta zīig, koes ne teed sən maane, neb koεεga sən suse, neb sən pēg koεεga ne tuum-teed nins sən tall n tuma, etc.

➤ **Paanga ne tuumda pānga geelgo**

Tuumd fāa saagda paang ne pāng sən susd nebā, sən yit tuumda puga ; yaa tuum-biis nins sən yit nao-yakma puga, tekr ning sən maand nin-buiidā sukā, tuum-gānegdga, ne wen-vuugā puga.

1. Paanga geelgo

Zī-kānga yaa tuumda sən kēnd to-to wā ne gom n sōnga saagr ning sən da be wā, ne yel sən be. A teega ratem ning sən be wā zugu. D tōe n geelga yel-vēnegds wala : *tigings sən tar ba-yōkdg sōore bi politik taor dāmba, nug-tikr neb sən maan n wiligb sakre, koes sēba, lēta sən guls n na kō taor dāmb sōore, seb-gundub sən yiis sēb sən gomd tuumda yelle sōore, sōsg sən maand radiyo rāmb bi tele rāmb puse.*

2. Tuumda pāng geelgo

Yaa tekr nins sən susd tuum-gānegdgā bi tuum-gānegdgā wen-vuugā sən kēed tuumda paanga puga.

KIBAYA YIIB ZĪIGA

AfriMAP, nin-buiidã tuumd geelgo Mali tēnga zāab puga 2007.

Ashaya, Sam, *Network and Notworking*. Jos: RURCON, 2014

CARE INTERNATIONAL (2001). *Advocacy Tools and Guidelines: Promoting Policy Change*, A resource Manual for CARE program managers.

CARE INTERNATIONAL (2001). Gom n sōng tuum-teoog ne a so-tūudg sebre. Wa ne politika nao-kēndr tekre

Graham Gordon : gom n sōng so-tūudg sebre, wum *gom n sōng vōor neere*, Tearfund 2002; www.tilz.info

INTRAC (2008). *Advocacy and campaigning. Course Toolkit*.

MINALOC (2012). *Politik nao-kēndr sēn get nin-buiidã yidgri nationale*.

The Futures Group International (1999). *Networking for Policy Change. An Advocacy Training Manual*. (Sous financement de USAID).

World Alliance for Civic Participation. *Civil Society Index 2010*, pp.17